

TARİHTE ve GÜNÜMÜZDE SELEFİLİK

Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı
08-10 Kasım 2013

Topkapı Eresin Hotel, İstanbul

İstanbul 2014

**SELEFİ ve FELSEFİ ÜSLUP:
TEORİ ve PRATİK UYUMSUZLUĞU ÜZERİNE
İÇ ASYA MERKEZLİ BİR OKUMA**

Mevlüt UYANIK*

Zaylabidin ACIMAMATOV**

Giriş:

Çağdaş İslâm düşüncesini temellendirmek demek, tarihin belirli bir zamanında belirli bir topluma belirli sorunları çözmek için inen ayetlerin ve onun peygamberimiz tarafından hayata uygulanmasını merkeze alarak her daim yeniden okuyup, yaşanan dönemdeki soru ve sorunlara çözüm üretmek için neler yapılabileceğini teorik ve pratik uyumu ile ortaya koymak demektir.¹

Sorun: İşte bu noktada İslâm dünyasının farklı yerlerinde farklı çözüm önerileri üretmenin imkânını konuşmak ile tarihin belirli bir döneminde üretilmiş çözümlerini farklı zaman ve mekânlarda, muhtelif kültürlerde yaşayan müminlere aynen dayatmaya çalışmak arasında bir ayrım ortaya çıkıyor. Birisi bunu sahih İslâm/Selefilik adına yapıyor, diğeri ise İbn Haldun

---

* Prof. Dr. Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Vekili (2012-2013),
mevlutuyanik@gmail.com

** Doç. Dr. Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bölüm Başkanı,
zaynabidina@mail.ru

¹ UYANIK Mevlüt, Bilginin İslamileştirilmesi ve Çağdaş İslam Düşüncesi, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2001, s.13 vd. a.mlf Tarihsel Bir olgu ve Olayı Anlama ve Anlamlandırma Sorunu -Tarih Felsefesinde Yöntem Arayışları, Kur'ân Dil-Dilbilim ve Hermeneutik Sempozyumu, 18-20 Mayıs 2001 Van.

ile birlikte akademik alana taşınan bir üslupla bedevîlik-hadaret ve umran kavramları adı altında dini kardeşliğin felsefi temelleri ile yapmaya çalışıyor.²

Buradaki temel sorun, bugün kendilerini Selefî olarak sunanlar ile “akaid ve diğer dinî hususlarda Peygamber ve ashabının yolunu büyük bir ihlâs ve samimiyet ile takip edenlere denilen Selefîlik”³ arasında bir irtibat olup olmadığıdır. M. Sait Hatipoğlu’nun tarifıyla, “Hz. Peygamber’in sünneti ve onun ruhunu benimseyerek onun zihniyeti doğrultusunda uygulamalarda (Sahabe ve tabiün) bulunanlara denilen Ehl-i Sünnet”⁴ ile ilgileri ne derecedir? Ne oldu da, “Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle davet et, onlarla en güzel şekil hangisi ise onunla mücadele et”⁵ ayetini temel yöntem alan ilk dönem “Selefî Salihin” yöntemi tam tersi uygulamalara dönüştü? Bu sorun üzerinde durmak gerekiyor. Bu hususu derinlemesine anlamak için yöntem/üslup üzerinde durmak gerekiyor.

Yöntem: Allah, insanları hikmet, güzel öğüt ve cedel ile davet edileceğini, hakikatin anlatabileceğini belirtmesinden hareketle, filozoflar hikmet/burhan yöntemini kullanırlar. İlk dönem Selefîler hitabet, kelâmcılar ise cedel/diyalektik yolunu tercih etmişlerdir.⁶ Günümüzde Selefî olarak nitelendirilenlerin kullandıkları hitabet yöntemlerini ayrıntılarıyla inceleyeceğiz, ama Neo-Selefî üslup ile felsefi üslup arasında gerilimin çatışmaya dönüşmekte olduğunu belirtmek gerekiyor;⁷ çünkü Selefî üslup doğrudan felsefeyi

² Uyanık Mevlüt, Çağdaş İslam Düşüncesi, s. 51 vd; a.mf, Çağdaş İslam Düşüncesinde Tarihsellik ve Evrensellik Sorunu” Kur’ân’ın Tarihsel ve Evrensel Okunuşu, (edit: M. Uyanık) Fecr. Yay. Ankara. 2011, s.133 vd, a.mlf; Kardeşlik Kavramının Dini Ve Felsefi Boyutu” Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Oş 2012, sayı. 16-17, s. 59.

³ Topaloğlu, Bekir, Kelâm İlmi Giriş, Damla yay. İstanbul.2002, s. 81-82.

⁴ Hatipoğlu M.S (1985), “Ehl-i Sünnet üzerine Bir Söyleşi”, Aylık Dergi, 1985/I-II, s. 27-38’den alıntılan Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör) İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s. 345, krş. Yusuf Ş. Yavuz, “Ehl-i Sünnet” maddesi, TDV İA, cilt//, s.252 vd; Mehmet Kubat, “Selefî Perspektifin Tarihselliği”, İslami Araştırmalar Dergisi, cilt. 17, sayı:3, 2004, s. 235-239.

⁵ K:K, 16/en-Nahl/135.

⁶ Topaloğlu, a.g.e, s. 85-86.

⁷ UYANIK Mevlüt “Din Uzlaşmanın mı; Çatışmanın mı Aracı Olacak/ Religiya-eto priçına konfliktov ili instrument primireniya ” 22.04.2013 tarihinde Oş Devlet Üni-

bir bütün olarak değerlendirip, dine karşı bir akım olarak görüyor. İslâm tarihini inceleyen birinin hicrî 3. asra kadar olan Selefi öğreti ile günümüzde sunulan arasında irtibat kurması oldukça zordur. Çünkü Selefiyye önceleri bir ekol/fırka olmaktan ziyade erken dönem anlayışını muhafaza etmeye çalışan bir söylemdi. Mezhepleşme süreci hicrî 2. asrın ortalarından itibaren başlamış, Ahmed b. Hanbel ile billurlaşmış, İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziye (ö.751) ile sistemleşmiştir. Oysa Muhammd b. Abdilvehhab'ın öğretisi bu yolu takip etme iddiasına rağmen aşırı yorumlarla tam bir fanatizme dönüşmüştür.⁸ Bu nedenle artık "selef-i salihin" diyerek hayırla anmak bile zihinlerde başka bir tasavvur oluşturacak diye "İslâm fobia" ile itham edilecek diye insanlar kaygılanır hale geldi.⁹

Birinde insanlığın Hz. Âdem'den (ister isim ister sıfat olarak alınsın) itibaren ki birimini ilâhî ve beşerî bilgi kategorisinde inceleyip (felsefe tarihi) Hz. Muhammed ile son rol modelliği¹⁰ önceleyip yaşanan an'a müdahalede bulunmayı istiyor. Diğerinde İslâm, İslâm akaidinin teşekkül dönemlerini dikkate almadan¹¹ Sahabe ve tabiün yöntemini takip ediyoruz diye oluşturulan (neo) Selefi öğreti (Tevhid/akaid) indirgenmektedir. Kelâm, akli çıkarımları önemseydiği için olumsuz görülür.

---

versitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesinde düzenlenen "Kırgızistan'da Etnik Problemler ve Çözüm Önerileri" konulu panel.

<http://www.haberlotus.com/?p=4121> , erişim tarihi: 24.01.2014

⁸ Kubat, a.g.m, s. 236, 239.

⁹ UYANIK Mevlüt, "Medya ve Müslüman İmajı", Diyanet Vakfı Yayınları, (Kutlu Doğum Haftası Bildirileri 1995). Ankara.287-294) (1996) Sönmez Kutlu, Mezhepler ve Geçmişte Geleceği Kurma İdeolojisi Olarak Seleflik", 2023 Dergisi, sayı:143, 2013, Seleflik özel sayısı, s. 9.

¹⁰ UYANIK Mevlüt, Gençlerimizin Din-Kültür Ve Kimlik İlişisini Kurgulamasında Peygamberimizin "Bir Sosyal Model " Olarak Sunumu Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü" (11-12 Mayıs 2007) Konya ilahiyat Fakültesi Derneği yayını, Konya.2008, ss. 77-101,

¹¹ Akaid ilminin geçirdiği aşamalar için bkz. Ebu Hasen Siracüddin Ali b. Osman el-Oşi, Emali ve (Aliyü'l-Kari) Şerhi, Çev. Şahver Çelikoğlu, Marifet yayınevi, İstanbul.2011, Giriş, s.17 vd; . Topaloğlu, Bekir, Kelam İlmi Giriş, Damla yay. İstanbul 2002, s.19 vd, 44, 113 vd.

Felsefi üslupta ise İslâmî veriler üst dil olarak sunuluyor. Felsefe alanında oldukça iyi bir düzeyde olan İran'da bile şeriat ve/ya ilahiyat ilimlerin okutulduğu yerde felsefe grubu yer almıyor, ayrı bir bölüm var, felsefe hakkında. Suûdî Arabistan Selefi olduğu iddiasıyla felsefeyi zaten okutmuyor, Tevhid ilminden sadece akaid anlaşılmaktadır. Ortadoğu'daki Arap ülkelerinin çoğunda kısa süreli, birinde (Ürdün) bir yıl, Yemen de 4 ay kaldım. (Mevlüt Uyanık) Buralarda durum aynı, sanki felsefe salt akli bilgi, Tevhid ve akaid ilmi ise salt dinî veriler olarak birbirinden ayrı imiş gibi sunulmaktadır. Bu bölgelerde Müslümanlar arasındaki çatışmalar hala devam etmekte ve her biri de kendisinin temellendirmesini temel İslâmî öğretilerden yapmaya çalışmaktadır.¹²

Amaç ve Önemi:

Orta Asya ülkelerinden "demokrasi adası"¹³ Kırgızistan'da eğitim ve öğretim faaliyetinde bulunduğum zaman, Arap/Körfez ve Afganistan-Pakistan merkezli cemaatler (Selefilik/Vehhâbilik, Tebliğ cemaati, Hizbu't-Tahrir) yoğun etkisini bizatihi gördüm. İslâmiyet SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bir azınlık dini olmaktan çıkıp, İç Asya ve Kuzey Kafkasya'da çoğunluğun dini haline gelmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan stratejik boşluğun ise ya Asya merkezli Hanefi/Mâtürîdî gelenek ya da Sünnilik daha doğrusu Selefilik adına hareket ettiğini söyleyen Vehhâbî gelenek ile Şi'î gelenek baskın olacaktı.¹⁴ Görünen o ki, Sünnî değerler dizisi adına neo Selefi/Vehhâbî öğreti daha etkindir.

¹² UYANIK Mevlüt, "Arap Baharının Mezhepçilik ve Kabilecilik Bağlamında Analizi", Eski ve Yeni Dergisi, sayı:25, 2012, ss. 84-93; "Arap Dünyasında Dönüşümler: Yemen", Kamu'da Sosyal Politika Dergisi, yıl 5, sayı.18, 2011/3, Ankara. Memur Sen, ss. 28-42. <http://www.haberlotus.com/2011/10/18/Arap-dunyasinda-donusumler-yemen/>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.haberlotus.com/2012/01/21/İslam-demokrasi-ve-siddet-baglaminda-koktendincilik-kavraminin-tahlili/>, erişim tarihi: 24.01.2014

¹³ Hasan Ali Karasar, Bağımsızlıklar Sonra Türkistan'da Rus Siyaseti, Avrasya Dosyası - Rusya Özel, ankar.2001, cilt.6, sayı:4, s. 240.

¹⁴ Günden Peker, "İslamiyet Orta Asya'da Mit mi Gerçek mi?" Avrasya Etüdleri, Ankara.1996, cilt. 3, sayı. 3; s. 73.

Bunlar akli çıkarımlarda bulunmayı yani felsefeyi en hafif tabirle zındıklık olarak görüyorlar. Akıl ve reyî önceleyen âlimlerin yetiştiği yerlerde¹⁵ bilâ Selefi öğretinin taraftarları baskın hale gelmeye başlamadı. Tarihsel olarak bölgede etkin olan tasavvufî (Nakşibendilik ve Yesevîlik)¹⁶ yapı da küfür olarak nitelendirilmeye başlandı. Yani hem akla hem de kalbe doğrudan hitap eden düşünce yapıları tahrif edilmektedir. İnsanları mutlak itaate sevk etmenin en iyi yolu, akıl ve re'yi dışlamaktan geçtiği malumdur.

Ateist ve materyalist öğretî üzerine kurulu SSCB'nin çökmesiyle Orta Asya, sarkacın tam öte tarafına yönelmiş gözüküyor. 130 etnik yapının yer aldığı coğrafya da İslâm, Hristiyanlık ve Budist öğretilerin kesiştiği yerdir. ABD merkezli Medeniyetler Savaşı tezini ileri sürenlere göre, Akdeniz'den Kafkaslara ve İç Asya'ya kadar uzanan bir hatta bu savaş olacaktır.¹⁷ Bu nedenle Rusya Federasyonu, SSCB döneminde şekillenen Avrasyacılık; öğretîsini uluslararası politikanın bir aracı haline getirmektedir. "Yeni Avrasyacılık" politikası bölgedeki etnik ve millî kimliklerin birlikteliğini sağlayan yeğâne yol olarak görülür. Amerikan emperyalizmi ve Batı'nın tek kutuplu bir dünya yerine çok kutuplu bir dünya oluşturmak gerektiğini söylerler. Bu bir bölgecilik değil, yani Büyük Rusya'nın jeopolitik anlamda bir yayılmacılıktan

¹⁵ Semerkan'da doğan Ebu Mansur Muhamme el-Mâtürîdî (v.333/944), kendi bölgesindeki Hanefî âlimlerden ders alarak kendini yetiştirmiş ve bu mezhebin itikadi temellendirmesini yapmıştır. Ona göre, din, nakil ve akıl bile bilinebilir. Aralarında çelişki olmamalıdır, eğer var gibi duruyorsa, sahih nakil, sarîh akıl karşısında te'vil edilmelidir. Bkz. Ebu Mansur Semerkandi Mâtürîdî, Erciyes Üniv. Yayını, Kayseri 1986, s. 121.

¹⁶ Olivier Roy, Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi, çev. Mehmet Morah, Metis yay. İstanbul 2009, s. 202, 214-215. Bu nedenle Türkiye'de etkin olan Nakşi geleneğin Süleymanlılar ekolü, Asya ülkelerinde etkinlik göstermekte ve Neo-Selefi ve Vehhabi zihniyet karşı Ehl-i Sünnet itikadını savunmaktadır. İç Asya'ya olan ilgileri de üstadları Süleyman Hilmi Tunahan'ın hocası Mevlana Siracüddin Sakîp'in Batı Fergana'da talebe yetiştirmesidir. Nakşi geleneğin 32. halkası olduğu belirtilen Sakîp'in mezarı Kırgızistan'ın Oş şehrinde Sarmazar denilen mekândadır.

[http://tr.wikipedia.org/wiki/Selah%C3%BCddin_%C4%B0bn-](http://tr.wikipedia.org/wiki/Selah%C3%BCddin_%C4%B0bn-i_Mevlana_Sirac%C3%BCddin)

[i_Mevlana_Sirac%C3%BCddin](http://tr.wikipedia.org/wiki/Selah%C3%BCddin_%C4%B0bn-i_Mevlana_Sirac%C3%BCddin), erişim tarihi: 24.01.2014

¹⁷ Peker, a.g.m, s.82; Suat Beylur, "Avrasyacılık", Artı 90, Başbakanlık YTB, 2013, sayı:5, s.71-72.

ziyade bölge dışı aktörlerin SSCB sonrasındaki karışıklıklardan hareketle nüfuzlarını artırmaya engel olmaktır. Bunu da “yakın çevre stratejisi” adı altında SSCB tesir sahasını korumak için yapıyordu.¹⁸

Bu bağlamda, radikal İslâmi hareketlere karşı olduğunu iddia etmesine rağmen, radikal terörden en karlı çıkan bölge ülkesi olduğunu belirtirsek,¹⁹ artık köktenci/selefi ve köktendinci/yeni selefi öğretilerin Orta Asya’da konumlarını yeniden müzakere etmek gerektiği anlaşılır. Çünkü bölgede yaşanan 189/1990, 2005-2010 çatışmalara ilaveten dini yorumlar/mezhepler gerilimi ilave edilmiştir. Yani artık medeniyetler arası çatışma tezinin bir ileri aşamasına, yani aynı dinin farklı yorumları arasında çatışmalar yaşanmaya başladığını görünce²⁰ sorunun İslâm’ı yaymak ve yaşatmaktan ziyade enerji hatları üzerindeki hâkimiyet projeleri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şi’î-Sünnî geriliminden ziyade Sünnî öğretisi içinde “Gerçek İslâm” diye tebliğler yapılmaktadır. Artık İslâm dünyasının birçok yerinde mezhep savaşlarının bulunması İslâm ve Doğu/Çin medeniyetleri ile Batı medeniyeti

¹⁸ Peker, a.g.m, s. 82; “Avrasyacılık kökenleri 18.yüzyıla dayanan entelektüel bir düşüncenin ürünü olmakla birlikte 1920’li yıllardan sonra SSCB’de sistematik olarak tartışılan ve özellikle akademik çevrelerde taraftar toplayan, 1991 yılında SSCB’nin yıkılması ile siyasî alanda tekrar ortaya çıkan ve daha sonra 2000’li yıllarda revize edilerek Rusya Federasyonu tarafından dış politika aracı olarak uluslararası ilişkiler sistemine dahil edilen ve son olarak da Putin döneminde Avrupa Birliği Projesi ile dünya siyasî gündemine oturan siyasî ve ideolojik bir yaklaşımdır.” Suat Beylur, “Avrasyacılık”, Artı 90, Başbakanlık YTB, 2013, sayı: 5, s.71-72; Karasar, a.g.m, s. 230, 270.

¹⁹ Karasar, a.g.m, s. 223, 235.

²⁰ Saule Bacaun, “Orta Asya ve Özbekistan’da İslam ve Köktendincilik”, Avrasya Dosyası, cilt. 7, sayı: 3; Ankara 2001. ASAM, s. 81-85; UYANIK Mevlüt, Medeniyetler Arası Çatışma Tezlerinin Analizi:-Medeniyetler İttifakı ve Türkiye’nin Katkısı-ICAPA [International Conference of the Asian Philosophical Association] The Path to Alliance of Civilisations, University of Indonesia, jakarta.4-6 November 2009, Muhafazakar Düşünce, S. 21-22;

<http://lutfibergen.blogspot.com/2013/04/somurgencilik-medeniyetler-catismasi-var.html>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://haber.stargazete.com/acikgorus/medeniyetler-catismasi-tezine-yeniden-bakmak-the-west-and-the-rest/haber-785194>, erişim tarihi: 24.01.2014

arasındaki çatışma olasılığın yerini artık maalesef İslâm kendi içinde (Sünnî/Şiî) çatışır bir hale dönüşmektedir.²¹ Vehhâbî öğretisi tarafından kurulan İhvan Teşkilâtı, tarihsel olarak da kâfirlere ve dönmelelere (ki bunların arasında Şiîler öne çıkıyordu) karşı cihad etmeyi ilk şart olarak görüyordu.²² Günümüzde 2003 yılında Irak işgali ile tetiklenen Sünnî-Şiî çatışması özellikle Suriye’de olaylarla iyice ivme kazanmış ve yaygınlaşma riski artmıştır.²³ Buradan da diğer bölgelere yayılacak gibi durmaktadır. Suriye, İran ve Hizbullah’ın açık desteğiyle Şiî bloğu oluştururken²⁴ Çin ve Rusya buna açık destek

²¹Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör) İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara 2002, s. 505. Osmanlı zamanında Vehhabiler, Kerbela’ya saldırmış, Şiîleri öldürmüş, mallarını gasp etmiştir. İsa Yüceer, Kelam Fırkalarında Yöntem, Tablet yay. Konya 2007, s. 403

<http://www.ozgundurus.com/Yazar/Ibrahim--Karagul/İslam-kendi-icinde-catisacak-oyle-mi.php>. Yeni Şafak, 26/06/2013, Ruşen Çakır, Yaklaşan mezhep savaşları ve Türkiye/1

<http://haber.gazetevatan.com/son-oyun-%93sii-uyanisi%94na-karsi-%93sunni-blok%94/542541/4/yazarlar>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/turkiye-sii-ittifakina-karsi-oyuna-surukleniyor-66851h.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

²² Uluslararası Kriz Grubu, “Suûdî Arabistan’da Şiî Sorunu”, Avrasya Dosyası, Ankara 2007. ASAM, cilt.13, sayı:3, s.323, 341

²³ <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/idrisSaruhan/mezhepcilik-2003te-basladi/39336>
<http://www.turkiyetime.com/arsivler/2832>, erişim tarihi: 24.01.2014. Yermük Şehidleri Tugayı sözcüsü Horan, timesofisrail’e yaptığı açıklamada, “Bizim İsrail ile bir sorunumuz yok, bizim savaşımız Esad ile, İsrail’le değil. Biz sadece Esad ile savaşmak için buradayız, İsrail’den bir şey istemiyoruz ve İsrail’in de bunu bilmesini istiyoruz” dedi.

Ayrıca “İsrail’den gelen tıbbi yardımlar çok güzel bir şey” diyerek İsrail’in Özgür Suriye ordusu savaşçılara verdiği tıbbi hizmetlerinden dolayı da teşekkürlerini sundu. Ayrıca Suûdî Arabistan’ın ilk önce tanıdığı Taliban örgütü de Suriye’de savaşıklarını açıkladı. <http://t.haber.tr.msn.com/ntv/pakistan-taliban%c4%b1-suriyede-sava%c5%9f%c4%b1yoruz-1>, erişim tarihi: 24.01.2014

²⁴<http://www.ankarastrateji.org/haber/hizbullah-neden-suriye-de-742/>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://www.zaman.com.tr/dunya_esed-hizbullah-ittifaki-kusayra-olum-yagdiriyor_2092318.html, erişim tarihi: 24.01.2014

vermektedir.²⁵ Bununla birlikte bazı Şi'î âlimler Hizbullah ve Suriye dayanışmasını meşru görmemektedir.²⁶

Bu ülkelerin nasıl bir araya geldiği sorusunun cevabı, dini veya ideolojik olmaktan ziyade bölgedeki enerji ulaşım hatları üzerinde hâkimiyet sava-

---

Suriye'de Sünni Türkmen ve Arapların dışında şii Araplar ve Nusayri ile Durzilik şeklinde aşırı yorum diyebileceğimiz mezhepler vardır. Özellikle Nusayriliğin Arap Alevi diye nitelendirilmesi önemlidir. Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör) İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s. 294, 337-338.

²⁵ Sovyetler Birliğinin 1970 yıllardan itibaren coğrafi gücü 4 kıtaya yalmış bulunuyordu. Orta Avrupa ve Balkanlar da Sovyet modeline göre kurulmuş halk demokrasileri, Orta Amerika da Nikaragua ve Küba, Arap dünyasında Suriye, Irak, Güney Yemen, Cezayir, Libya, , diğer Afrika ülkeleri olarak Mali, Gine, Kongo, Tanzya ile dostluk ve askeri işbirlikleri vardı. Etiyopya, Angola, Madagaskar, Mozambik doğrudan Sosyalizm ile yönetiliyordu. Çin ile irtibatı bozulunca (1960N Hindistan ile ilişkilerini geliştirdi ve 1979 Afganistan'ı işgal etti. 1991 yılında 15 Sosyalist Sovyet cumhuriyetinden oluşan SSCB dağıldı, yerini 15 görece bağımsız devlete bıraktı. Görece dememizin nedeni, SSCB kurucu unsuru ve en büyük devleti olan RFSSC yani Rusya, bölgedeki hükümranlılığı bırakmamaktadır. Bu bölgelerdeki çatışmaları analiz için bu ön bilgiler gereklidir. Kuyaş, Ahmet (yayın yönetmeni) Tarih:2002; Tusiad, İstanbul. 2002, s.154; İran, Orta Asya siyasetinde Rusya'nın gündemini takip ederek, mevcut durumdan asgari fayda elde etmeye çalışmaktadır. Rusya'nın gücünü dengelemek için de Çin ve Hindistan ile işbirliği yapmaktadır. Karasar, a.g.m, s. 242.

²⁶ <http://www.gazeteport.com.tr/haber/135027/hizbullahtan-suriyede-dengeleri-degistiren-tercih>, erişim tarihi: 24.01.2014; Bu bağlamda, Lübnan'daki Hizbullah'ın ilk genel sekreteri Şeyh Subhi et-Tufeyli, İran ve Suud yönetimlerinin başını çektiği mezhepçiliğin İslam ümmetinin başına bela olduğunu belirtmesi önemlidir. İran yönetimi, Hizbullah ve Emel'in Baas'ı desteklemesinin yanlış olduğunu söyleyen Şeyh et-Tufeyli'ye göre, İran'ın siyaseti şöyledir: "İran dış siyaseti, Farisi öğelerin ağırlık taşıdığı bir siyaset olup İslam siyasetini yansıtmamaktadır. İran, İran'la ilgilidir. İran dışındaki Şi'îlerin dahi maslahatlarına özen göstermemektedir. Sovyetlerin dağıldığı en zor zamanda Azerbaycan'ın değil Ermenistan'ın yanında yer alması bunun açık göstergesidir."

http://www.zaman.com.tr/abdulhamit-bilici/mezhepcilik-basa-bela_1278020.html, erişim tarihi: 24.01.2014; <http://www.farukarslan.com/genel/4058/>, erişim tarihi: 24.01.2014

şıdır.²⁷ Türkiye, Suûdî Arabistan, Katar olarak belirlediği karşısındakileri ise Vehhâbî-Selefi öğretinin unsurları olarak nitelendirmesi²⁸ ortada yaşanan kafa karışıklığının boyutlarını göstermektedir.²⁹ Osmanlı'nın dağılmasında Vehhâbî öğretinin yerini bilen herkes Suûdî Arabistan ve Türkiye özdeşliğinin tutarsızlığının farkındadır. Nitekim Mısır'da İhvanü'l-Müslimin³⁰ teşkilâtına mensup olarak devlet başkanlığı görevine seçilen Mursi'nin bir askeri darbe ile yönetimden alınmasının ardında Suûdî Arabistan olduğu iddiaları resmî olarak yapılan onaylama ve nakdi yardım ile tescillendi.³¹ Makalenin konusu açısından önemi ise, Suriye'de Ehl-i Sünnet dışı yapılanmaya karşı Sünnî/selefi öğretini adına cihad açan Suûd yönetiminin Mısır da Sünnî (İhvanü'l-Müslimin) bir yönetimi devirmek için Selefi partiyi resmen desteklemesidir.³² Aslında buna çakma Seleflik de denilebilir, çünkü Ehl-i Sünnet

²⁷ Sabır Askeroglu; <http://www.21yyte.org/arastirma/rusya/2013/07/08/7099/rus-kaynaklarina-gore-turkiyenin-suriye-politikasini-belirleyen-faktorler>, erişim tarihi: 24.01.2014

²⁸ Suriye'nin BM Daimi Temsilcisi Beşşar Caferi, Suûdî Arabistan, Katar, Türkiye, İsrail ve batılı ülkelerini kapsayan uluslar arası ve bölgesel ittifakın Filistin davasını yok etmek amacıyla Arap-İsrail çatışması yerine İslam-İslam çatışması yaratmaya çalıştığını iddia etti. <http://sana.sy/tur/237/2013/04/25/479123.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

²⁹ <http://www.ordaf.org.tr/sii-sunni-iliskileri-nereye-varacak-3-sii-sunni-iliskileri-ve-turkiye/>, erişim tarihi: 24.01.2014

³⁰ İbrahim Beyyumi Ganim, "İhvan-ı Müslimin" maddesi, TDV İA, İstanbul.2000, cilt. 21; s.580-583; Görüşleri, Vehhabi öğretinin ilk yıllarında kurduğu İhvan ile alakası yoktur. Görüşleri için bkz. Hilal Görgün, aynı madde, s. 585-586.

³¹ Hikmet Gök Mısır darbesini Suûdî Arabistan finanse ediyor! <http://m.haber10.com/haber/default.aspx?id=389130#.UdVjoy-Vc94.twitter>, erişim tarihi: 24.01.2014; İbrahim Kiras, Mısır'da Darbeyi Kim ve Neden Destekliyor <http://haber.stargazete.com/yazar/misirda-darbeyi-kim-neden-destekliyor/yazi-768724>, erişim tarihi: 24.01.2014

³² Dışişleri Bakanlığı tarafından geçtiğimiz yıl Mısır'daki Suûdî yetkililere gönderilen mektup, Riyad yönetiminin desteklediği Mısır'daki selefi Nur Partisi'nin darbecilerin yanında olmasının nedenini de ortaya koyuyor. 15 Mayıs 2012 tarihli "Mısır Seçimleri" konulu yazıda, Mısır'daki Suûdî yetkililerden Muhammed Mursi'nin seçilmemesi için faaliyet göstermesi isteniyor. Yazıda, "Kral'ın sizden isteği, bütün gücünüzü göstererek ve çalışarak İslamcı adayların, özellikle Muhammed Mursi'nin

olduğunu söyleyen bir akım, Mısır'da ilk defa seçimlerle işbaşına gelmiş ve Ehl-i Sünnet bir öğretiyi ve liderine karşı darbecilerle birlikte oluyor. Aynı yönetim bu sefer Sünnilik adına Suriye yönetimini Şi'i/Nusayrî diye niteleyerek gitmesi için çaba sarf ediyor. O zaman burada maksat Selefilik ve Ehl-i Sünnet özdeşleşmesi değil, sosyo-politik konularda Suûdî Arabistan öğretisine meşruiyet sağlanması söz konusudur. Bu durumda Selefi öğretinin "Ehl-i Sünnet" ifade eden Sünnilik ile bir özdeşleşmesi tutarlı değildir. Çünkü neticede Vehhâbî öğretinin yeni isimlendirilmesi olan Neo Selefilik, bir devlet ideolojisine dönüşmüştür. Tıpkı Şi'îlik, İran'ın devlet ideolojisi olduğu gibi bir işlev gördüğü için her iki devlet, birbirleriyle her alanda çarpışmaktadır. İşte risk buradadır.³³ Türkiye, laik yapılanmasına rağmen bu Şi'i-Selefi çatış-

---

seçilmemesini sağlamak" ifadesi yer alıyor. Mursi'nin liderliğini yaptığı "Müslüman Kardeşler'in Suûdî Arabistan için gerçek bir tehlike" olduğu belirtilen yazıda, "Yönetime geçmelerini tercih etmiyoruz. Eğer tedbir almazsak, Arap camiası ve İslam dünyasının liderliğini kaybederiz" ifadeleri yer alıyor. Bakanlık yazısında ayrıca, "Her türlü aracın kullanılarak Müslüman Kardeşler'in seçilmemesine çalışılması" isteniyor. Belgede son olarak Mısır'daki Suûdî yetkililerin raporlarını "büyük bir gizlilikle" bakanlığa göndermeleri rica ediliyor.

<http://www.aktifhaber.com/suudi-arabistan-darbeyi-neden-destekledi-819435h.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://www.kentgazetesi.com/haber.php?h=5550-_misir_darbesine_destegin_belgesi!_.html, erişim tarihi: 24.01.2014; İbrahim Kiras, Mısır'da Darbeyi Kim ve Neden Destekliyor

<http://haber.stargazete.com/yazar/misirda-darbeyi-kim-neden-destekliyor/yazi-768724>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://dunya.milliyet.com.tr/misir-a-8-milyar-dolar-yardim/dunya/detay/1734690/default.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://haber.stargazete.com/dunya/darbe-lobisi-para-yagdiridi/haber-770660>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://www.ekoayrinti.com/news_detail.php?id=126188, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.aksam.com.tr/ekonomi/darbeye-8-milyar-dolar-yardim/haber-224026>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://www.ydh.com.tr/HD11524_nur-partisi--mursinin-politikalari-ulkeyi-bunalima-surukluyor.html, erişim tarihi: 24.01.2014

³³ Sönmez Kutlu, Mezhepler ve Geçmişte Geleceği Kurma İdeolojisi Olarak Selefilik", 2023 Dergisi, sayı: 143, 2013, Selefilik özel sayısı, s. 9.

masına taraftar kılınmaya çalışmakta, bu açıdan siyasi paradokslarla karşı karşıya kalmaktadır: örneğin Türkiye, Mısır olayları hakkında Suûdî Arabistan ile tam tersi bir yerdeyken, Suriye olaylarında bölgede "Safevî hattı" kuruluyor gerekçesiyle paralel hareket ediyor gözükmektedir.³⁴

Türkiye'de ise Şi'î ve Sünnîlik kutuplaşmasını Seleflilik adına üstlenilmesinden³⁵ dolayı kaygı resmî birimlerce³⁶ de ifade edilmekte ve bu ikilemin dışına çıkılması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye, laik ve demokratik yapısıyla mezhep çatışmalarına taraftar olmamalıdır.³⁷ Türkiye, Şi'î öğretilerden

³⁴<http://www.wsj.com.tr/article/SB10001424127887323407104579036710962999646.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

³⁴ <http://www.timeturk.com/tr/2013/07/06/nur-partisi-ve-cakma-Seleflilik.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

³⁵ Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör) İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s. 505.

³⁶ <http://yenisafak.com.tr/politika-haber/mezhepcilik-fitnessini-bitirmek-zorundayiz-28.08.2013-558567>, erişim tarihi: 24.01.2014. Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığının düzenlendiği Büyükelçiler Konferansı'nda konuşan DİB Mehmet Görmez, "Şi'îliğin bir "mezhep" olarak yaygınlaştığını ve İslam'ın tarihsel bölünmesinin bir kez daha aktüelleştirilmek istendiğinin vurgulamıştır. "Körfez'de Şi'a, İslam'ın geleneksel Doğu-Batı gerilimindeki rolünde hamilik üstlenmektedir." diyor ve şu uyarıda bulunuyor: "Modern zamanların ürünü olarak öne çıkan dinî metinleri hayatın gerçeklerinden kopararak kanun metni hâline getiren Selefilik'in yer yer ekstrem çıkışları da Şi'a karşısında İslam'ın Sünnî temsiline aday görünmektedir. Şi'a'nın Batı karşısında İslam'ın temsiline soyunması, Selefi Vehhabiliğin de farklı versiyonları üzerinden Şi'a karşıtı Sünnî hegemonik bir güce dönüşme arzusu asla ihmal edilmemesi gereken politik bir alan üretmektedir." Bu durumda, Türkiye, yeni Ortadoğu'da politize Şi'îlik ile reaksiyoner Seleflilik arasında mı kalmış oluyor? Şi'îlik ile Seleflilik arasında Türkiye!

http://www.zaman.com.tr/abdulhamit-bilici/siilik-ile-Seleflilik-arasinda-turkiye_1223462.html, erişim tarihi: 24.01.2014

³⁷ Mevlüt Uyanık, "Mezhep Çatışmalarının Bir Parçası Olmamalıyız", <http://www.tded.org.tr/print.asp?caid=372&cid=2969>, erişim tarihi: 24.01.2014
<http://www.aktifhaber.com/mezhep-catismasi-icin-derin-provokasyon-806815h.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014 ; Medeniyet İçî Çatışma mı?
http://www.haber10.com/makale/35316/#.Uk-_4dI70yw, erişim tarihi: 24.01.2014

tamamen farklı olan Anadolu Aleviliği ve Sünnilik arasındaki gerilime ilaveten bir de bu sorunla karşılaştı. 1980 yılında bu satırların yazarı Çorum olaylarını (Alevî/Sünnî) bizatihi yaşamıştır. Alevî/Sünnî; Şî'î/Sünnî/Selefi isimlendirmeleriyle yeniden İslâm içi gerilimler çatışmaya dönüştürülmek istenmektedir.³⁸

Türkiye'de yaşanan ve yeniden yaşanması istenen gerilim, Ahmet Yesevî'nin aslında bir alevî olduğu tezi³⁹ ile bu sorunu hiç yaşamamış İç Asya'daki kardeş ve akraba topluluklara taşınmak istenmektedir. Sünnilik adına hareket ettiğini belirten Selefilik ile Şî'lik arasındaki gerilimlerden kurtulmanın yolu, "Anadolu Aleviliğidir"⁴⁰ diyerek bunun temellerini Orta Asya'ya

<http://www.anahaberyorum.com/medeniyet-ici-savas-mi-makale,5051.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=276527>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat_yetkin/gulden_islami_ortacag_uyarisi-1154128, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://haber.stargazete.com/politika/alevisunni-catismasina-mekan-yapilmak-istiyor/haber-795436>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://tasav.org/htmldocs/index/calisma_detay/52/index.html, erişim tarihi: 24.01.2014

³⁸ <http://www.aktifhaber.com/erdogan-alevi-sunni-gerilimi-istiyor-809973h.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://yenisafak.com.tr/politika-haber/amac-mezhep-gerilimi-24.06.2013-534967>, erişim tarihi: 24.01.2014; <http://www.haberler.com/aribogan-alevi-sunni-fay-hattinda-yeni-gerilimler-4756581-haberi/>, erişim tarihi: 24.01.2014. Oldukça radikal bir değerlendirme için bkz. Anadolu Sünniliğine karşı, Selefilik ve Şî'lik projesi, <http://www.turkiyetime.com/arsivler/349>, erişim tarihi: 24.01.2014

³⁹ <http://www.alevilik.com.au/news.php?id=92>, erişim tarihi: 24.01.2014

Kazakistan-Türkiye Uluslararası Hoca Ahmet Yesevî Üniversitesi Mütevelli Heyeti başkanlığını yapmış Namık Kemal Zeybek'in de Yesevî'nin "Alevî-Bektaşî yolun kökeni" olduğunu ile sürer.

Radikal: 24.12.2010. Bkz. <http://www.ahmetmusaoglu.org/makaleler/199/Namik-Kemal-Zeybek-i-Aleviler-de-okumasin-isterim--2-.html>

⁴⁰ <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/guzel/2013/09/17/alevler-canimizdir>, erişim tarihi: 24.01.2014;

Batı Türkistan'a ulaştırmak ne derecede tutarlıdır? Türkiye'deki "Alevileri Şi'ileştirme" projesini⁴¹ boşa çıkartmak için gerekli bir öteki konumuna düşmenin tutarlılığı yoktur. Alevî yapılanmada bunun tutarsız olduğunun farkındadır.⁴²

Bu bağlamda, Türkiye, Şi'î öğretiden tamamen farklı olduğunu vurgulamak için Anadolu Aleviliği ve Sünnîlik arasındaki gerilimi gidermek adına yeni çatışma alanları (Cami ve cemevi aynı yerde) oluşturmaktan da vazge-

<http://www.odatv.com/n.php?n=anadolu-aleviliginin-antik-kokleri-1001091200>, erişim tarihi: 24.01.2014; <http://www.necdetsubasi.com/index.php/makale/64-anadolu-aleviligi>, erişim tarihi: 24.01.2014;

http://www.radikal.com.tr/dizi/alevilik_eski_bir_anadolu_dinidir-908966, erişim tarihi: 24.01.2014. Bunun bir masal olduğunu söyleyenler de var.

<http://www.alevisesi.com/anadolu-aleviligi-masali-2.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴¹<http://www.aktifhaber.com/iranin-turkiyedeki-alevil>

<http://www.alevisesi.com/anadolu-aleviligi-masali-2.htmleri-siilestirme-plani-809280h.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴² Abbas Tan Alevî İslam'ın Yeni lideri Namık Kemal Zeybek

<http://www.acikmeydan.com/arastirma-makale/2617-alevi-islamini-yeni-lideri-namik-kemal-zeybek.html>, erişim tarihi: 24.01.2014;

http://www.2023haber.com/haber_detay.php?haberid=49318, erişim tarihi: 24.01.2014. Yesevilik, özellikleri İslamlaşmanın henüz başarıya ulaşmadığı bir dönemin, İslam'la birlikte eski inançların da bir arada yaşadığı bir geçiş dönemine denk düşüyor. Bizzat Yesevi, dönemin İslamcılarınca sapkın görülen, farzlara uymayan, haremlik selamlık ayırımına itibar etmeyen bir dönem bilgesi. Yesevi damar üzerinden sonradan İslamcılaştıranlar Nakşibendiliği üretirken İslamcılaştırmayı kendi Alevî sentezini kuranlar ise Bâtını tarikatlarla ilişkileneceklerdir. Bu anlamda Bektaş-ı Veli ile Yesevi arasında tarihsel-teolojik bir etkilenmeden söz edilse de organik bir bağdan kesinlikle söz edilemez. Aksine Bektaşilik açısından organik bir bağ, ancak Babailik ve Vefailik'le kurulabilir. Ki Bektaş-ı Veli'nin, Ede Bâli, Geyikli Baba vb. dönemin tüm erenleri gibi kendini Vefai gördüğü ve yine bir Vefai olan Baba İlyas'ın halifesi olduğu biliniyor. Fuat Köprülü'nün de işaret ettiği gibi, "Tacü'l-Arifin lâkabıyla da tanınan Seyyid Ebu'l Vefayi Kürdî, Baba İlyas öncesi Batını inanç ekolünün en büyük etkeni durumundadır.

Erdoğan Aydın, Cumhuriyet; 18 Ağustos 2007;

<http://www.acikmeydan.com/arastirma-inceleme/1829-efsaneyle-gercekleri-ayiklamak.html>

çilmelidir.⁴³ İsteyenin istediği gibi ibadetini, zikrini veya ayinini yapabileceği mekânların tepeden ve jakoben sun'î oluşumlara ihtiyacı yoktur. Camiden çıkan cemevine gidip, ya da cemevinde zikrini/ayinini yapan kişi camiye gidip kaynaşacak mı, isteyen istediği yerde ibadetini/zikrini yapabilmesinin kanuni engeli ortadan kaldırılsa (Tekke ve zaviyeler kanunu) sorun liberal bir şekilde çözülebilir.⁴⁴

Çorum olaylarını yaşamış biri olarak, şehrimde yapılacak bu tür oluşumda camiden cemevine, ya da cemevinden camiye gidip de oradaki ibadet ve zikre katılacak insan var mıdır, bilemiyorum. **Eski 0 İstanbul Milletvekili Reha Çamuroğlu'nun dediği gibi**, 12 Eylül'ün 'karıştır, barıştır' politikası akla geliyor. İnsanlar inançlarından mutludur; onları dönüştürücü çabalara gitmemelidir. Bu girişimi iyi niyetli dahi olsa, anlamlı ve olumlu bulmuyorum.⁴⁵ Balkan ülkelerinin başkentlerinde Saraybosna ve Üsküp'te, Mısır'ın başkenti Kahire'de kilise, cami ve havraları aynı meydanda görebilirsiniz.

43 Bkz. Hayrettin Karaman, Aleviler, cemevi ve cami;

<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/HayrettinKaraman/alev%C3%AEler-cemevi-ve-cami/7205>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://www.haber7.com/guncel/haber/1073523-karamandan-cami-cemevi-icin-tehlike-uyarisi>, erişim tarihi: 24.01.2014; Çorum Ehli Beyt vakfı da buna karşıdır. http://www.rasthaber.com/89500_teoman-sahin--cami-cemevi-projesine-neden-karsiyiz-.html, erişim tarihi: 24.01.2014. Diğer alevi gruplarda açıklama yaparak buna karşı çıkmışlardır.

http://www.hitittv.com/Haber/karadeniz_bolgesi_inanc_onderleri__cami_cemevi_p_ rojesi_ne_karsi_cikiyor.html, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://www.corumhakimiyet.net/Detay/43190/-CAMI-CEMEVI-PROJESI-KARDESLIGI-BOZMA-PROJESIDIR-.aspx>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴⁴ Tekke ve zaviyeler kanunundan önce insanlar mensup oldukları dini yapılanmaya ait tekke, zaviye veya dergâhlarda hem ibadetlerini, hem zikirlerini, semahlarını yapıyorlardı. Liberal Düşünce Topluluğu Alevî Araştırmaları Direktörü Şenol Kaluç: Alevî-Sünnî gerilimi Cumhuriyetle başladı

<http://www.haber10.com/makale/35292/>, erişim tarihi: 24.01.2014

http://www.yeniasya.com.tr/haber_detay2.asp?id=61879, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AkifEmre/hangi-alevilik-mi/39514>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴⁵ http://www.radikal.com.tr/turkiye/bes_ortak_cami_cemevi_daha_yolda-1150051, erişim tarihi: 24.01.2014

Hatta Katolik ve Ortodoks kiliselerini de aynı meydanda görebilir ve ziyaret edebilirsiniz. Ama birinde ibadetini yapan insan, diğerini görüp, oraya gidip oranın ibadetine katılır mı, toplumsal barışa mı hizmet eder, toplumsal ayrışmanın olası bir mekânı olarak mı görülür.⁴⁶ Bu hususlar üzerinde ayrıntılı düşünülmelidir.

“Alevilik, hak, Muhammed, Ali yoludur, cemevleri de kamu vakıfları olabilir ve kamu imkânları oraya da aktarılabilir” şeklindeki resmî görüşe⁴⁷ rağmen Aleviliğin tamamen semavi dinler dışında doğal din yapılanması olduğunu söyleyen bir grubun da bulunduğunu düşünürsek, yukarıdaki tartışmaların çözüme değil de çözümsüzlüğe katkı da bulunmaktadır.⁴⁸ Oysa yapılması gereken farklılıkları (din, dil, ırk) aykırılığa dönüştürmeden insanları ülkesine olan aidiyetini pekiştirecek şekilde bir arada yaşamının (çoğulcu) yolunu bulmaktan geçmektedir.⁴⁹ Bunun içinde bize düşen görev, dinî

⁴⁶ <http://t24.com.tr/haber/cami-cemevi-projesine-karsi-miting-cagrisi/239289>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴⁷ <http://www.timeturk.com/tr/2013/07/03/bakan-celik-ten-fethullah-gulen-in-cagrisina-yanit.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴⁸ Mehmet Bayrak Alevilik İslam mıdır? Alevilik, doğal dinler kategorisinde yer alan kendine özgü, ayrı bir inanç, ayrı bir dindir. Semavi dinlerle herhangi bir alakası yoktur. İnsanlarımız, din denince mutlaka semavi dinleri anladıkları için, Aleviliğin ayrı bir din olayı olabileceğini düşünemiyorlar. Hemen “Alevinin allahı kim, peygamberi kim” diyerek ortaya çıkıyorlar. Oysa doğal dinler diye bir kategori vardır ve bunlar hâlâ yaşıyor. Alevilik de bunlardan bir tanesidir. Alevilik semavi dinlerden çok daha önceleri başlayan, yani geçmişi Budizm’e de, Brahmanizm’e de Manihanizm’e de, Zerdüştilik’e de, belli ölçüde Şamanizm’e de, Mazdekçilik’e de, Babekçilik’e de dayandırılabilir bir dindir.”

<http://www.acikmeydan.com/arastirma-makale/1684-alevilik-islam-midir-mehmet-bayrak.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁴⁹ UYANIK Mevlüt, Üç Tarz-ı Siyaset: Bir Üst Kimlik Tasarımı Olarak Türkiyelilik, Metropol yayınevi, İstanbul. 2003, a.mlf, Türkiye’deki Kavramsal Kargaşanın Temel Terimleri: “Din” “Millet” ve “Şeriat”. Yeni Türkiye, Cumhuriyet Özel Sayısı, 23-24, (1998) s. 2618-2629. Bu husus aynı zamanda Türkiye’nin İç Asya/Atayurta yönelik politikalarında da geçerlidir. Çünkü “Viyanadan Çin Seddine” parolası ile bölgeye geldi, ortak alfabe, ortak dil ve hatta para birimi ve bayrak teklifleri gelince, yöneticiler çekindi.1992 Bişkek Toplantısında Bağımsız Devletler Topluluğu içinde kalmaya ve Türkiye ile aralarına mesafe koymaya karar verdiler. Zaten SSCB

değerlerin felsefi açıdan yorumlanması ve birlikteliğin kardeşliğin temel ve kapsayıcı olduğu hususu öne çıkarmalarıdır.⁵⁰

Bu hususları Kırgızistan'da yazdıktan sonra yaz tatili için Türkiye'ye gittim. 15 Ağustos 2013 tarihli YÖK kurulunda 8 karşı oy karşı 12 oyla kabul edildiği söylenen ve İlahiyat Fakültelerinin müfredatına dair bir yazı geldi fakültelere. Burada felsefe grubu derslerin azaltıldığı, bazılarının özellikle de İslâm ahlak felsefesinin kaldırıldığını, bunun da zorunlu olarak her İlahiyat Fakültesine uygulanması için baskı yapıldığını görünce,⁵¹ neo selefi söylemin burada da etkili olduğunu düşünmeye başladım.⁵²

---

dönemi, Türkiye'nin Pantürkist politikasının orta Asyalıları köleleştireceğini zihinlere işlemişti. Özellikle mevcut "milli kimlik"lerin aşağılanırcasına alt kimlikler halen getirilme çabalarına bölge halklarının içerlememesi mümkün değildi. Ruslar, onların bu kimliklerine saygı duyuyor diyorlardı. 1992 yılında Türkiye'ye gelen ve Büyük Ağabey olarak niteleyen Özbekistan lideri Kerimov ile bugün neredeyse hiçbir resmi ilişki yoktur. Karasar, a.g.m, s. 225-227.

⁵⁰ UYANIK Mevlüt, Kardeşlik Kavramının Dini ve Felsefi Boyutu" Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Oş 2012, sayı. 16-17, s. 59-66; a.mlf; Pluralizm Baaluluk Katarı: Aş A Value: Pluralism, Kırgız Respublicasının Bilim Beru Ministrliği Oş Mamlekettik Universiteti Teologiya Fakültetinin İlmi Curnalı, yıl. 2005/; sayı. 8, s. 73-81; Medeniyetler Arası Diyalogda Modern Türkiye'nin Konumu ve Önemi, Yeni Türkiye 2/9, (1996); Bir "Değer" Olarak "Çoğulculuk, Değerler ve Eğitimi - Uluslararası Sempozyum-26-28 Kasım 2004. İstanbul, ed. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelikli, Ş. Arslan, M. Zengin, İstanbul.2007, DEM, s. 433-444; Çağdaşlaşma, Değişme ve Dönüşme Tartışmalarında Sosyal Kimlikler Meselesi, Din, Kültür ve Çağdaşlık (Kutlu Doğum 2004) Ankara. 2007, s. 63-76, Küreselleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri, Tabula Rasa (Felsefe-teoloji) yıl 4, sayı 11.2004, s.27-40; a.mlf, Mamelekkittin etnikalık Toptorgo karata cürgüzgön identičnostuk sayasatın özgöçülükleri (Türkiye'nin siyasî ve kültürel kimliğini oluşmasında küreselleşmesinin etkisi) Bilimler Akademisi'nin 25/4/2013 tarihinde Oş Milli Kütüphanesinde düzenlendiği "Kırgızistanın Tüştügündögü Entostor Aralık Mamileleri Azırkı Abah cana Perspektivları:" başlıklı konferansa sunulan bildiri.

⁵¹ Yusuf Kaplan da aynı tespite bulunuyor ve ilâhiyatlarda felsefe derslerinin kaldırılmasının ya da iyi bir felsefe eğitiminin verilememesinin dört büyük tehlikeli sonucu olacak diyerek bunlara işaret ediyor: BİRİNCİ TEHLİKE: SİĞLAŞMA VE İÇ-ÇATIŞMA: Söz konusu yazıda da vurguladığım gibi, ilk büyük tehlike: Selefileşmenin bir anda kontrolden çıkarak çığ gibi yayılması. Selefileşmenin

Özellikle 15/06/2013 tarihinde Bişkek'te Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinin İşlevi ve Kırgızistan için uygulanabilirliğine dair yaptığım sunumun tam tersi bir konum ile mi karşılaştık diye düşündüm. Çünkü felsefe dersleri azaltılıp, kaldırılıp temel İslâm bilimleri dersleri çoğaltılınca, sorunlar çözülecekmiş ve nitelikli bir ilahiyat eğitimi alınacakmış gib sunuluyordu. YÖK kanununda eğitim ve öğretimin müfredatının fakülte kurulları ve üniversite senatolarına bırakılmış olmasına ve başka bir fakültenin müfredatına yönelik hiçbir müdahale olmamasına rağmen İlahiyat Fakültelerine yapılan bu totaliter uygulama için oldukça yoğun bir karşı tepki oluşturuldu. Bu aslında neo-

yayılması, İslâm'ın, bütün gücü, vaatleri ve derinliğiyle yeniden tarih sahnesine çıkmasından önce daha doğmadan boğulmasıyla sonuçlanacaktır. Çünkü selefileşme, düz mantığın, sığlığın yaygınlaşmasına; fikrin, düşünmenin, aklın büsbütün dumura uğramasına; 'İslâm'a karşı İslâm' çatışmasının fitillerinin ateşlenmesine yol açacak; İslâm dünyasını, başa çıkılması zor bir iç-kargaşanın, kısacası fikri, akidevi ve siyasi bir çıkmaz sokağın ortasına fırlatacaktır. Dün, Batılılarla boğuşan Müslümanlar, bu kez birbirleriyle boğuşmaya başlayacaklar maazallah. Mısır başta olmak üzere, bu tehlikeli fitilin nasıl ateşlendiğini ve hızla yayıldığını göremiyorsak, vay hâlimize! İKİNCİ TEHLİKE: 'İLÂHIYATÇI FELSEFECİ' FOBİSİ: İkinci tehlike, felsefeyi sadece Batı'da üretilen fikirlerin, akımların burada acentalığını yapmaktan başka bir yaratıcılıklarına şahit olmadığımız seküler çevrelerin Türkiye'de felsefeyi tekellerine almalarının önünün sonuna kadar açılmasıdır. Bu, uzun vadede Türkiye'nin entelektüel hayatının bitirilmesi demektir. Bu çevreler, son on yıllarda ilâhiyatlardan dikkat çekici felsefecilerin çıkmasından fenâ hâlde rahatsız oluyorlar. Nitekim bu nedenle son yıllarda, 'ilahiyatçıdan felsefeci olmaz, ilâhiyatçı felsefeciler bizi ortaçağ karanlığına sürüklerler' diyerek (evet aynen bu ifadelerle) yeterince duyulmayan bir kampanya başlattılar. Söylemek bile gerekmiyor: Bu seküler felsefe çevrelerinin kaygıları, felsefi değil, siyasi-ideolojik bir kaygı. Siz buna 'kayıkçı kavgası' da diyebilirsiniz! Tahtlarının sarsılması korkusu açıkçası. Korkunun ecele faydası yok, ne yazık ki.

<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/YusufKaplan/felsefesiz-il%C3%A2hiyat-il%C3%A2hiyatsiz-felsefe-iki-cikmaz->

so/39703?fb_action_ids=10202236346618594&fb_action_types=og.recommends&fb_soure=other_multiline&action_object_map=%7B%2210202236346618594%22%3A217299585104563%7D&action_type_map=%7B%2210202236346618594%22%3A%22og.recommends%22%7D&action_ref_map=%5B%5D, erişim tarihi: 24.01.2014

⁵² Hilmi Demir, "Ortadoğu'da Şi'i-Selefi Rekabeti Var" konulu söyleşi. 2023 Dergisi, Seleflik Özel Sayısı: 143, 2013, s. 25.

selefi söylem ile felsefi üslubun arasındaki farkı ve önemi göstermesi açısından önemliydi.⁵³ Türkiye'nin diyanet yapısını, İlahiyat Fakülteleri ve İHL programlarını model olarak alarak dini hayatlarına eleman yetiştirmeyi önleyen kardeş ve akraba toplulukların kurduğu devletlerde felsefi üslubun gerilemesi ve Selefi yöntemin Türkiye'de de baskın olmaya çalışması büyük aksaklıklara yol açacaktır. Nitekim bunun teorik ve pratik boyutlarını ilk elden bilen DİB Başkanı Mehmet Görmez felsefesiz bir ilahiyatın olamayacağını açıkça deklere etmiştir.⁵⁴

Sorular:

Şimdi Yeni Seleflik adı altında organize olan bakış açısının, Selefiyye, Eşariyye, Ehl-i Hadis veya "Ehl-i Sünnet-i Hassa"⁵⁵ nitelendirilen söylem ile irtibatı olabilir mi? Yeni Seleflik diyebileceğimiz bu ideolojik yapılanma

⁵³Bu konudaki yazılarımız için bkz.

<http://www.eilahiyat.com/index.php/arsiv1/ilahiyat-makaleleri/ilahiyat-uzerine/2857-28-subat-felsefesiz-din>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.eilahiyat.com/index.php/arsiv1/ilahiyat-makaleleri/ilahiyat-uzerine/2838-felsefesiz-din-egitimi>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.haberlotus.com/?p=4953>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.anahaberyorum.com/felsefesiz-din-egitimi-ve-ilahiyat-fakultelerinin-islevi-makale,4988.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.anahaberyorum.com/islam-ahlak-felsefesi-kaldirarak-mi-dindar-nesil-yetistirilecek-makale,5005.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.anahaberyorum.com/felsefesiz-din-egitimi-ile-zafer-bayrami-kutlanirmi-makale,4985.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.anahaberyorum.com/28-subat-sureci-yargilanirken-felsefesiz-din-ogreti-mi-makale,5009.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

<http://www.haberlotus.com/?p=4953>, erişim tarihi: 24.01.2014. Basında çıkan yazıların çoğu için bkz. <http://serdargunes.wordpress.com/category/islam/ilahiyat/>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁵⁴ <http://haber.stargazete.com/politika/ilahiyat-fakulteleri-felsefesiz-olamaz/haber-789465>, erişim tarihi: 24.01.2014; <http://www.ntvmsnbc.com/id/25466517/>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁵⁵ Mâtürîdî ve Eşariye'nin temsil ettiği Sünni akideyi benimseyenlere de "Ehl-i Sünnet-i Amme" denilir. Yusuf Ş. Yavuz, Ehl-i Sünnet maddesi, TDV İA, s. 257; Kubat, a.g.m, s. 239.

Selef-i Salihîn'in yani "Sahabe ve tabiûn" öğretisi⁵⁶ olmaktan çıkmış, Vehhâbîlik ile özdeş bir ideoloji haline gelmiştir. Bu nedenle Seleflilik yerine Yeni/neo Seleflilik demek daha uygundur.⁵⁷ Bu bağlamda metnimizin temel hedefi bu oluşumun klasik Selefi anlayışla farklarını vererek, doğrudan pratikteki iç uyumsuzluklarını gündeme getirmektir.

I. Neo-Selefi Öğretinin Temel Özellikleri ve İç Uyumsuzluklar:

I. Tarihsel Durum:

Tarihsel olarak Selefi öğretisi Kur'ân ve Sünnette belirtilen ilkelere akıl ve re'ye başvurmaksızın ve te'vil yapmaksızın bağlı olduklarını söylerler. İbn Teymiyye (v. 728/1328) tarafından Selefi öğretisi, yani Sahabe ve tabiûn dönemini esas alarak ihya edilmeye çalışıldı. Bu bağlamda İbn Teymiyye, "Müteahhirin Selefiyye"nin öncüsü olarak, mütekaddimin Selefiyye'nin kelâm kitaplarını okumayı haram saymalarını reddetmiş, kelâmcıların ve hatta felsefecilerin kitaplarını okumuş, kendisine ters gelen görüşleri eleştirmiştir.⁵⁸

⁵⁶ Topaloğlu, a.g.e, s. 113; Fırlah, Ethem Ruhi, Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri, Birleşik yay. İstanbul.1999, s. 70 vd; <http://www.İslam-tr.net/soru-cevap-bolumu/10584-Seleflilik-nedir.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

EBUBEKİR SIFIL, "Selef ve Seleflilik",

<http://www.enfal.de/orta38.htm> <http://www.semerkanddergisi.com/6010.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁵⁷ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Selefiyye>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁵⁸ Topaloğlu, a.g.e., s.117, Uyanık Mevlüt, "İslam Akaidinde Karşıt Fikir Kavramı – İbn Teymiyye Örneği-" Ankara Üniv. SBE, Basılmamış Y.Lisans Tezi, Ankara.1989; Kazım Sarıkavak, "İbn Teymiyye'ye Göre Felsefe ve Filozoflar",

http://dusundurensozler.blogspot.com/2008/09/ibn-teymiyyeye-gre-felsefe_06.html, erişim tarihi: 24.01.2014. Bu nedenle İbn Teymiyye, Selefi ekolün bir kanadı tarafından çok şiddetli eleştirilmiştir. Bunlara Te'vilciler; yani müteşabih denen ifadeleri lafızdan uzaklaşarak yorumlayan ve bildik seviyelere indirenlerdir. Onu savunanlar ise selef yolunu tutan tefvizcilerdir; yani ifadeyi olduğu gibi kabullenip mana ve keyfiyetini tartışmadan Allah'a havale edenlerdir. İbn Teymiyye'ye yönelik en şiddetli tenkit konuları bazı kutsal sayılan mekânları ziyaretin caiz olması, bir defada yapılan üç boşamanın tek sayılması, arşa istiva ve ilâhî sıfatlardır. <http://www.ozgundurus.com/Yazar/Hayrettin-Karaman/Selefler-2.php>, Yeni Şafak, 15/06/2013

Bununla birlikte felsefe ve felsefi kelâm, yani akli yöntemlerle kurtuluşun olamayacağını belirtmesi Neo Selefilik için bir ilke haline gelmiştir. Dolayısıyla yeni Selefin teorik temellendirmesinin Vehhâbilik ile sağlandığı öncülüğünden hareketle bu akım hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Çünkü Muhammed b. Abdilvehhab (v. 1260/1792) ile günümüzde Selefi öğreti ile Vehhâbilik özdeş hale getirilmiştir. Temelde siyasi bir hareket olup, teorik temellendirmesi dinî verilerle yaptığı için muhalifler tarafından Muhammed b. Abdilvehhab'a nispetle verilmiştir.⁵⁹ Ama bunlar kendilerini "Muvahhidin" olarak nitelendirirler. Bununla birlikte biz, kendilerine Selefi denilmesinin makul olmadığını, dinî ve akademik bir kavram olarak Vehhâbilik denilmesini tutarlı buluyoruz. Kuzey Kafkasya'dan başlayıp İç Asya'ya kadar olan coğrafyada kendilerine Selefi diyen grupların teorik alt yapılarının Muhammed b. Abdilvehhab'ın öğretisi olduğunu görmek mümkündür. Aslında 2/0 yüzyılda Sünnilik içindeki tüm radikal ve köktenci akımları içerecek bir niteliğe bürünmüştür.⁶⁰ O kadar ki, Selefiliği sömürgeciliğin yeniden keşif kolu olarak görenler de vardır.⁶¹

⁵⁹ Hilmi Demir, "Vahhabilikten Selefiliğe: Ortadoğu'da Ulus Devletlerin Çözülme Süreci", 21. YY Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:3, 2013, s.109

⁶⁰ Muiniddin Ahmad Khan, "A Diplomat's Refort on Wahhabism of Arabia", Islamic Studies, cilt.7, İslamabad1968, s. 33 vd; Yarıkapov A., "A Kuzey Kafkasya'da Köktendincilik ve Vahabilik Sorunu" Hatem Cabbarlı ve Araz Aslanlı, Avrasya dosyası: Rusya Özel, ASAM Ankara 2001, Sayı: 4, s. 204-205.

⁶¹ M. Akif Emre: "11 Eylül'den beri İslami direniş adına öne çıkan ve çıkartılan bu akımın örgütlü ideolojik temsilcilerinin gerçekte mevcut olup olmadıkları bile belli değil. Ancak Batının, yeniden dizayn etmeye çalıştığı küresel kolonyalizme, toplumsal tabanı ve de meşruiyeti olmayan püriten bir hareketin İslamcılık adına İslam dünyasının batı karşıtı tepkilerini temsil makamına oturtulması şaşılacak bir durum değil. Fransa'nın bir kaç bin askerle silip süpürmeye başladığı ve sömürgeciliğin keşif kolu işlevi gördüğü daha iyi anlaşılan Mali'deki operasyon bu açıdan okunmalıdır. <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AkifEmre/mali-dersleri-tabansiz-direnis-kime-yariyor/36065>, erişim tarihi: 24.01.2014. Akif Emre'nin görüşünü, Hilmi Demir de desteklemektedir. Bkz. "Ortadoğu'da Şî'i-Selefi Rekabeti Var" konulu söyleşi, 2023 Dergisi, Selefilik Özel Sayısı: 143, 2013, s. 25.

Der'iyeye Emîri Muhammed b. Suûd ile temas kuran Abdilvehhab, onun tam desteğini kazandı. Muhaliflerini müşrik⁶² diye nitelendirerek mücaddele başlattı. 30 yıl süren savaş sonrasında Suûd ailesi Necd bölgesine hâkim olunca Vehhâbî öğreti yaygınlaştı. Bu öğretinin yaygınlaşması ile bu coğrafyanın siyasî ve kültürel özellikleri arasında doğrudan irtibat vardır. İslâm tarihinde ilk ciddi olayın yalancı peygamberlik ve zekât vermeyi reddetme (ridde) burada gerçekleşmiştir. Bu bölge, tam bir devlet yapısının kurulmasına imkân vermeyen bir coğrafya ve devecilik ve koyunculukla uğraşan bedevî/kabilevî yapı hâkimdi. Bunlar modern anlamda bir devlet ile Osmanlı döneminde karşılaşmışlardı.⁶³

Bu husus Suûd kabilesinin Osmanlı'ya karşı İngilizlerle birlikte isyan etmesinin tutarlı değerlendirilmesi için önemlidir. Nitekim Vehhâbî öğreti Emîr'in oğlu Abdülaziz ve torunu Suûd zamanlarında yeni cereyan yarımadanın dışına taşıdı.⁶⁴ Vehhâbî öğreti, kendilerini el-Fırkatu'n-Naciye, (kurtuluş ermiş topluluk), Ehlü'l-İstikame (dosdoğru yolun mensupları) ve et-Taifetü'l-mansura (ilâhî yardım ve zaferi hak etmiş grup) olarak nitelendirmektedirler.⁶⁵ Öğretiyi kabul etmeyenleri dışlamak için en etkin terim olan tekfir kurumunu çalıştırmakta, bunların mallarını yağma edilmesi ve öldürülmesini cevaz görmektedirler. Şirk ve tevessül vasıtası diye kabirlerde yıkılmalıdır. Osmanlı Devleti'nin dağılmasına önemli katkıda bulundu. Onlara göre, Osmanlı'nın himaye ettiği İslâmlık gerçek İslâmlık değildir. Dolayısıyla "Allah yolunda Cihad" etmek gerekir şeklindeki söylemlerine dikkat etmek gerekir.⁶⁶ Kılıç ile cihad son derece önemlidir, çünkü "Allah'a davet edenin, Hakka yardım edip hâkim kılacak bir kuvveti olmazsa, daveti pek çabuk sö-

⁶² Şirk anlayışı için bkz. Muhammed b. Abdilvehhab, Keşfu's-şubuhât, Mekke, 1987, s. 5 vd.

⁶³ Zekeriya Kurşun, Necd maddesi, TDV İA, İstanbul.2006, cilt.32, s. 491-492; İsa Yüceer, Kelam Fırkalarında Yöntem, Tablet yay. Konya.2007, s. 394 vd.

⁶⁴ Michael Cook, "Muhammed b. Abdilvehhab" maddesi, TDV İA, s. 491, Hizmetli, a.g.e, s. 61-64; Hulusi Yavuz, "Abdülaziz b. Suud" maddesi, TDV İA, İstanbul.1988, cilt. 1; s.194-195.

⁶⁵ Mehmet Ali Büyükkara, "11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefîyye ve Cihadi Selefîyye", Dini Araştırmalar, cilt. 7 sayı: 20, s. 206.

⁶⁶ Bahaddin Yazıcı, Sıcak Nokta: Orta Asya – Orta Asya'da Yeniden Yapılanma ve Terör, Ozan yay. İstanbul. 2003, s. 133.

ner, şöhreti kaybolur gider. Ardında yardımcıları azalır. Ayrıca daveti yaymada, itiraz edenleri kahretmede ve Hakkı muzaffer kılıp batılı yenmede silahın ve kuvvetin son derce etkisi vardır.” derler.⁶⁷

O'nun öğretisini kabul etmeyenler; ya cahildiler, hurafeci, Allah'ın dinini ve tevhidi bilmeyen kimselerdi. ez-Zuhruf 43/23'de belirtildiği üzere atalarının dini (hurafe, dalalet, cehalet, şirk ve bid'at) üzerineydiler. Ya da ilim adamı olarak görülenlerdi; bunlar İbn Adilvehhab geldi de doğru yolu buldu, sizler âlim olmanıza rağmen bu batılı reddetmediniz!” demesin diye haset ve inat edenlerdi. Onu kıskandılar, halktan da utandılar. Dünyayı ahirete tercihte Yahudilere uyarak faniyi ukbaya tercih ettiler, hakka karşı inat gösterdiler!⁶⁸

Bu sözler karşısında ona muhalif eden veya etmeye çalışanların söyledikleri ve yaptıklarının bir anlamı olmayacağı açıktır. O gün bugün hep aynı söylemi kullanıyorlar. İngilizlerle yaptığı anlaşma ile Necd, Hasa, Katif, Cubeyl gibi bölgelerde devletini kurdu. 1913 yılında “Arap yarımadasındaki ilk milliyetçi hareket”⁶⁹ olarak nitelendirilen İhvan Teşkilâtını kurarak isyanı tamamen cihad kavramı altında yürüttü. Ayrıca Osmanlı Devleti'ne isyanı temellendirmek için amel/eylemi imanın ve tevhidin bir parçası olduğunu belirtmiştir. Büyük günah işleyenleri tekfir ettiklerinden⁷⁰ dolayı bazı tarihçiler bir nevi “Neo-Haricilik” olarak da görmektedir.⁷¹

⁶⁷ Bunu da el-Hadid 57/25 ayeti ile temellendirirler. Baz, a.g.m, s.666; Yadullah Paşayev, Vahhabilik, Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Macmuası, sayı:5/2006, s . 119-142; a.mlf, “Vahhabilerin Görüşleri”, Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Macmuası, sayı: 6/2006, s.109-127; Yarlıkapov A., “Kuzey Kafkasya'da Köktendincilik ve Vahhabilik Sorunu”, Hatem Cabbarlı ve Araz aslanlı, Avrasya Dosyası: Rusya Özel, ASAM Ankara.2001, sayı:4, s.211

⁶⁸ Abdulaziz b. Abdullah b. Baz, “Muhammed b. Abdilvehhab”, çev. Enbiya Yıldırım, Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:9, cilt:9 (2000) s.661

⁶⁹ Hulusi Yavuz, “Abdülaziz b. Suud” maddesi, TDV İA, İstanbul 1988, cilt. 1; s. 194-195.

⁷⁰ Bkz. Muhammed b. Abdilvehhab, Kitabu'l-Kebair, el-Memleke el-Arabiyye es-Suudiye (yer ve tarih yok. S. 7 vd, kitap, büyük Günanlar hakkında ayet ve hadislerin derlemesidir. Adabü'l-Meşi (Namaza Gitmenin Adabı) Riyad 1987 adlı eserinde İslamiyet'in beş temel ilkesini basit ve sade bir dille anlatmıştır.

⁷¹ Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör), İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s. 483-4887; Fiğlalı, a.g.e, s.74; Osmanlı'ya meydan okudu, Irak, Suriye

Abdülvahhab ve görüşlerini başlangıçta destekleyen Yemenli Emir es-Sana'ani, onun öldürme ve yağmalama olayları karşısında İbn Teymiyye ve takipçilerini yanlış anladığını söylemiş ve desteğini çekmiştir. Çünkü Abdilvehhab, muhaliflerin mallarının "hakiki muvahhidlere" helal olduğunu belirtmiştir. Bu da eğitim düzeyi düşük insanların yağmalama temayüllerini artırmış, kendilerini hakiki tevhid ehli, muhalifleri müşrik olarak görmeye ve mallarını helal olduğuna bireysel kararlar almalarına yol açmıştır. Bu tavır ile İbn Hanbel ve İbn Teymiyye'den ayrılmakta, ifrat ve taassup arasında gidip gelmekte ve daha çok haricilere yaklaşmaktadır.⁷²

Bu riski gören Suûdî Seleflerin bazıları da büyük günah işleyenin mutlak kâfir olmayacağını, bunu söylemenin haricilik olduğunu belirtirler. Bunlar, mutlak kâfir demenin hukuki ve toplumsal sonuçlarından haberdardırlar. Bunun yerine "küçük küfür" terimini tercih ederler. Önemli olan el-vela, yani mü'minleri dost edinmek, el-bera, yani imansızlıklardan uzak durmaktır.⁷³ Bu söylem, Suûdî Arabistan içinde istikrarı sağlamadı ki, görüşlerini yaygınlaştırmaya çalıştıkları diğer bölgelere istikrar sağlayabilin. Nitekim ülke içinde Şi'î unsurlar, Muhammed b. Abdilvehhab tarafından kâfir, müşrik ve sapık olarak görülmeleri hala yetkililer tarafından kabul görmektedir. Onların Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i reddederek ihanet ettiklerini belirterek teolojik temellendirmeler hala yapılmaktadır. Tabii ülke dışındaki Şi'î unsurlara karşı mücadeleyi destekliyorlar.

Ulema Konseyi üyesi Muhammed b. Sali el-Otayman, bu tutumu Yahudi ve Hıristiyanların yaptıkları tüm şeylerden daha büyük bir ihanet olarak

ve Haremeyn'e girildi. 1801 yılında Kerbelâ'ya hücum eden Vehhabiler, Hz. Hüseyin'in kabri dahil bütün mukaddes bilinen makamları yerle bir ettiler. <http://www.ozgundurus.com/Yazar/Hayrettin-Karaman/Selefler-2.php>, Yeni Şafak, 15/06/2013;

http://www.zaman.com.tr/ahmet-kurucan/keske-Selefler-Selefiolsaydi_1268945.html, erişim tarihi: 24.01.2014

⁷² Cook, a.g.md, s. 492; İsa Yüceer, Kelam Fırkalarında Yöntem, Tablet yay. Konya.2007, s. 395-396, 400

⁷³ Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör), İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara 2002, s. 504; Mehmet Ali Büyükkara, "11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye", Dini Araştırmalar, cilt. 7 sayı: 20, s. 208, 225.

görmektedir. Bunun yanı sıra Şi'ilerin Bağdat'taki halifeliğin yıkılmasından, Moğol istilasından da sorumlu tutmaktadırlar. Dolayısıyla gerek ülke içinde gerekse İslâm dünyasının diğer taraflarında Şi'ilere karşı mücadele bu teolojik temel üzerinden götürülmektedir⁷⁴.

2. Güncel Durum:

Özellikle 1990 yıllarda etkinliğini artıran körfez ülkeleri ve Afganistan Pakistan Bangladeş üçgeninde eğitim gören gençler, Arapça bilmedikleri için küçümsedikleri geleneksel İslâm temsilcilerine karşı evrensel İslâm anlayışını dayattılar. Afganistan savaşında SSCB karşı savaştılar ve "Cihadî Seleflik" öğretisini geliştirdiler.⁷⁵ (Cihad kelimesinin İslâm düşüncesinde ifade ettiği olumlu ve etik içerikleri harcamamak için Batı'nın bu terimleştirmesine itiraz ediyorum. Ve ben bunu Devrimci Seleflik olarak isimlendiriyorum. Bu uluslararası literatürde kabul gördü) Bu öğretiye sahip olanlar (Usame b. Ladin ve ekibi) 1744 Dir'iyye İttifakı ruhunun mevcut Suûd âlimleri ve yönetimi arasında yaşatılması denilen Suûdî Seleflik'ten farklı olduklarını ve o

⁷⁴ Büyükkara, a.g.m, s. 216, Uluslararası Kriz Grubu, "Suûdî Arabistan'da Şi'î Sorunu", Avrasya Dosyası, Ankara 2007, ASAM, cilt.13, sayı: 3, s. 341. Siyasal Şiddet: Yerelden Küresele, Orta Asya ve Kafkasya'da Güç Politikası, Derleyen: M. Turgut Demirtepe, USAK, Önsöz, s. vi-vii; s. 261-263;

http://books.google.kg/books?id=EVpazia19SIC&pg=PA261&lpg=PA261&dq=Seleflik+orta+asya&source=bl&ots=CUVRg6ibdD&sig=MtTMT8o8m4iKjbanEtPZ38w2cN8&hl=tr&sa=X&ei=pKvKUdGJIKmo4gSlvYCYBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Seleflik%20orta%20asya&f=false, erişim tarihi: 24.01.2014; Hilmi Demir, 'Cihadî Seleflik Versus Püriten Seleflik'

<http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=1490&konu=27&bolge=>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁷⁴ Mehmet Ali Büyükkara, "11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefîyye ve Cihadî Selefîyye", Dini Araştırmalar, cilt: 7 sayı: 20, s. 205-224; Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör), İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s.501 vd; Hizmetli, a.g.e., s. 85-88; Usame b. Ladin, kurduğu Dünya genel Cihad Cephesi vasıtasıyla çeşitli ülkelerden gelerek Taliban kamplarında eğitim gören gençlere önemli para yardımı yaptığı yazılmaktadır. Kırgızistan da ilk hedeflerden birisiydi. İrfan Ülkü, a.g.e., s. 124-125

⁷⁴ Kasım O. Dönmez, "Orta Asya ve Kafkasya'da

yönetime de karşı mücadele ettiklerini belirtirler.⁷⁶ Suûd Selefliliği kendisinin farklı olduğunu söylese ve ABD politikalarına paralel düşse de, her durumda 11 Eylül 2001 saldırısından sonra Suûdî Arabistan terörizmin olmasa bile İslâm radikalizmi/köktendinciliğinin müttefiki olarak görüldü. Üstelik Suûdî yönetimi her daim ABD'nin temel politikalarını takip etmesine rağmen, ister Suûd Selefliliği/Vehhâbiliği ister cihadî Seleflilik olsun, Vehhâbî öğretiyi benimseyen bir Müslüman ekstremist yani terörist olarak algılanmaya başladı.⁷⁷ İster Suûdî Seleflilik; ister mutlak monarşiye ve ABD'nin bölgedeki yapılımasına karşı olduğunu söyleyerek Irak'ta Şi'îlere karşı aynı teolojik gerekçelerle savaşılan cihadî Selefliler olsun mevcut çatışmalardan kaybeden her daim Müslümanlar olmaktadır. Neticede kazanan ne Şi'î; ne de Sünnîlik adına hareket eden Suûdî ve/ya cihadî Selefi öğreti olmamaktadır. Bunlar da kendi aralarında çatışma halinde ve Suûdî Seleflilik ile cihadî Seleflilik bir diğerini "Sahih Seleflilik"ten sapmış olmakla itham etmektedir. Suûdî Arabistan bu konumadır, bu rejim ve kurumları "Allah ile birlikte tapılan putlardır" denilmektedir.⁷⁸ Öyle görünüyor ki, mevcut çatışmalar da İslâmofobia'nın gerekli bir öteki ihtiyacını sağlamaktadır. "İslâm terörünün entelektüel temelleri olarak Selefi/Vehhâbî" öğretisi sunuluyor. Artık Batılı küresel güçlerin medeniyetler arası savaş tezine argüman aramalarına gerek kalmadı, çünkü Medeniyet ve/ya İslâm içi (Selefi/Sünnî- Şi'î) çatışmalar artmaktadır. Bunu yerel, laik ve ulus devlet yapısına karşı da sürdürdüler ama ironik olan evrensel

⁷⁷ 11 Eylül ile ilgili yakalanan 19 hava korsanından 15 Suûdî Arabistan vatandaşı olması, dini hareketleri inceleyenler için şaşırtıcı olmadı. 1980'li yıllardan itibaren Suûdî Vehhâbiliği/Selefliliği içinde beliren muhalif radikal eğilim, 1990'ların sonlarına geldiğinde bir kısmıyla militerleşti ve şiddete yöneldi. Bkz., Mehmet Ali Büyükkara, "11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye", Dini Araştırmalar, cilt. 7 sayı: 20, s. 205-232; Hamid Algar, Wahhabisim: A Critical Essay, New York 2002, The Muslim World Book Review, 23: 4; 2003, s. 27-28; Serhat Ekmen, "Suûdî Arabistan'da Demokratikleşme, Rejim ve Din"; Avrasya Dosyası, ASAM, Ankara.2005, cilt. 11, sayı: 3; s. 202.

⁷⁸ Bu terim için bkz. "The Deep Intellectual Roots of Islamic Terror", New York Times, 13.10.2001'den alıntılan Mehmet Ali Büyükkara, 11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye, Dini Araştırmalar, cilt. 7, sayı: 20, s. 205-206.

İslâm diye sundukları yapıyı besleyen körfez ülkelerinin kabilevi/patrimonyal yapıları, İslâm öncesi cahili sistemin yeniden hortlatılmış şekilleridir. Bunlara karşı bir eylem içinde olmamaları ama dünyanın enerji kaynaklarının neredeyse 3/4, dünya nüfusunun % 70 sahip olan Avrasya⁷⁹ bölgelerinde evrensel İslâm devleti adına mücadele ettiklerini söylemelerinin hiçbir tutarlı tarafı yoktur.⁸⁰ Her hâl ü kârda bu tartışmalardan görüldüğü üzere, artık Selefi salihin denildiği zaman Vehhâbîlik ile özdeşleşen (neo) ve körfez ülkelerindeki örf ve adetleri “Sünnet” adı altında diğer Müslüman ülkelere yayan bir öğreti anlaşılmaktadır. Suûdî selefler ise Cihadî Selefleri haricilere benzetmektedir. Usame b.Ladin’in selefliği de sahtedir. El-kaide, tıpkı Hamas gibi İslâm karşıtlarınca kurulmuş veya en azından kullanılmış olduğunu ileri sürülür. Bu kuruluşlar, selefliği özelde İslâmiyeti dünyaya kötü göstermek ve bu yolla yok etmek isteyen gizli güçlerce planlanmış zekice bir oyundur.⁸¹ Merkezi Londra’da bulunan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (IISS), 2004-2005 "Askeri Dengeler Raporu"nda El Kaide'nin 60 ülkede 18 bin örgüt üyesiyle faal olduğunu açıkladığını belirtirsek, durumun küresel boyutunu görebiliriz⁸² diyerek, bu yapılanmalar karşısında hem kendi kamuoyunu İslâmofobiye karşı bilinçlendirmekte hem de Müslüman halklara korku yaymaktadır. Ama burada sorulması gereken soru şudur: bu örgütün eylemleri son tahlilde kimin amacına hizmet etmektedir; Müslüman halkların mı, küresel güçlerin mi?⁸³

Selefi ve Yeni Selefi Öğretiyi Birbirinden Ayırt Etmek:

Biz, Selefi ve yeni/neo Selefi söylemi birbirinden ayırt etmek için klasik Selefi düşüncüyü “Kökencilik” diye nitelendiriyoruz. Eğer olursa iyi olur diyebileceğimiz bu öğretiye yani Selefi düşünce, günümüz dünyasındaki modern sorunlar karşısında çözüm yolları aramak için İslâm’ın temellerine,

⁷⁹ Suat Beylur, “Avrasyacılık”, Artı 90, Başbakanlık YTB, 2013, sayı: 5, s. 70.

⁸⁰ Ülkü, a.g.e, s. 132-133.

⁸¹ Mehmet Ali Büyükkara, “11 Eylül’le Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye”, Dini Araştırmalar, cilt: 7 sayı: 20, s. 205-229.

⁸² <http://www.acikistihbarat.com/Haberler.asp?haber=2781>, erişim tarihi: 24.01.2014

⁸³ <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AkifEmre/el-kaide-gercekten-var-mi/39636>, erişim tarihi: 24.01.2014; <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AkifEmre/mali-dersleri-tabansiz-direnis-kime-yariyor/36065>, erişim tarihi: 24.01.2014

usullerine, köklerine yeniden eğilmeyi hedefleyen bilimsel ve fikrî akımları ifade eder. Bu anlamda fundamentalizm; bir kökenci-usulî düşünceyi içerir. Usulî” terimi yerine modern dönemde ıslah hareketlerinin ideolojik ifadesi olarak kullanılan Selefî sözcüğünü de kullandık. Nitekim Suûd Vehhâbîliğinde, Libya Senûsî hareketinde ve Sudan’daki Mehdi hareketlerinde Hindistan’daki Tarikat-ı Muhammediye bu kullanımın örneklerini görüyoruz.⁸⁴ İşte tam bu noktada Suûd kabilesi merkezli öğretinin Selefî/kökenci değil de neo-Selefî olduğunu söylüyoruz. Suûdî Arabistan merkezli yeni Selefî öğretinin ideolojik ve radikal bir siyasî yapı olarak köktendinciliğe kaydığını görüyoruz.⁸⁵

2.1. Selefî/Kökenci ve Yeni Selefî/Köktendinci Öğretilerin Nitelikleri:

İlk (kökenci-fundamentalist) kavramsallaştırmaya göre, dini olan nesnel bir veridir; ama bu pozitif bir şekilde olmaz. Dini oluşturan vahiyler, tarihin belirli bir anında gönderilmiştir; ama bunu söylemek, dinî verileri siyasî, iktisadî, ictimai veya siyasî bir tarihe indirgemek anlamına gelmez. Bununla beraber iktisadî, ictimai veya siyasî etkenler bu dini tecrübeye gizlidir, onda mevcuttur. Dini olguyu anlamak için, bir kökenci; o zaman diliminde metafizik ve toplumsal hususlara dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durur, dolayısıyla nedensel bir sürecin varlığının gerekliliğinden hareket eder.

Bu tarihsel olarak “vahiy an”ı, yani Makasidu’l-Kur’ân” ı bilmek ve onun nasıl hayata geçirildiğini yani “Makasidu’ş-şeria”yı anlamak demektir. Gelişmenin belirli ve genel ilkelerine riayet ederek o dini olguyu anlamaya

⁸⁴ Mustafa Öz, “Muhammed b. Abdilvehhab” maddesi, TDV İA, sy. 493; Yüceer, a.g.e, s. 403.

⁸⁵ Batılı araştırmacı Munson da benzer bir tespit yapar; İslam dünyasında Protestan hareketine benzer bir oluşum olmamasına rağmen fundamentalizm teriminin sosyopolitik anlamda hayatın bütün alanlarını naslardan hareketle peygamberi düzenlemeye dayanan bir İslam siyaseti oluşturmaya çalışılmasını en iyi ifade ettiğini belirtir. Baer, Gabriel, “Islam and Politics in Modern Middle Eastern History”, Islam and Politics in the Modern Middle East, Ed. Metin Heper, R. İsraili, London 1984, s. 13-14; Munson, Henri, J.R, Islam and Revolution in the Middle East, London. 1988, s. 3-4.

çalışarak (ictihad) ile yaşadığı dönemin soru(n)larına çözüm üretmeyi hedefler. Diğer kavramsallaştırma yani yeni/neo Selefilik (radikalizm) ise dini olguyu doğrudan belirli bir yapıya ve özelliğe sahip olduğu iddiası vardır. Buna dikkat edildiği takdirde “Kur’ân ve Sünnet’i yasama modeli veya kaynağı olarak nitelendirmek yerine, Müslüman toplumların ortak değer hükümlerini ve kabullerini oluşturan veya onlara bu konuda da yol gösteren bir rehber, bir hikmet ve inayet kaynağı olarak tanıtmının daha isabetli olduğu ortaya çıkacaktır.” Bu nedenle, ikinci öğretisi, (radikalizm) hem Batı ve demokrasi kavramlarını özdeş görüp reddeder, hem de kendisi günümüz insanların sorunlarını çözecek ikna edici bir yöntem bulamadığı ütöpik bir devlet anlayışına sığınan “a’raf”taki insanlara ideolojik bir söylem ile hitap eder. Ortak payda mevcut rejimleri değiştirerek bir İslâm devleti kurmaktır. Hizbu’t-Tahrir bunu hilafet sistemini geri getirmekle olacağını söyler.⁸⁶

Selefi/Kökenci ve Yeni Selefi/Kökten(din)ci Okumanın Farkı:

Yeni Selefi (Radikal veya köktendinci) okumada, din veya kamu menfaati adına yönetime gelindiği vurgusu vardır; temel ilke, hâkimiyetin sadece Allah’a ait olduğu”dur. Oysa usule-kökene dair bir (klasik) Selefi okuma ile buradaki hâkimiyetin metafizik alana has olduğu, bunu fizik düzleme çekmek ve siyasî bir içerik doldurmanın din adına hegomonik bir siyaset yürütmek anlamına geldiği görülür. Kökencilik ile köktendincilik, fundamentalist ile radikalist okuma arasındaki fark budur; ilkinde, hâkimiyete-

⁸⁶ Mehmet S. Erol, “Orta Asya’da Hizbu’t-Tahrir ve Büyük Ortadoğu Projesinde Radikal Dinci Örgütler”, Stratejik Analiz, cilt. 4, 2004, s. 48; Mavsilı, Ahmed, el-Usuliyye el-İslamiyye, el-Mevsuatu’-Felsefiyyeti’l-Arabiyye, Beyrut.1988.; ed. Muin Ziyade, c. 2, s.150; Cemil Kasım, el-İslam ve el-İslameviyye (İslamcılık), El-Fikru’l-Arabiyyu’l-Muasır, sayı. 98-99, 1992, s. 58-64, krs. Uyanık, Felsefi Düşünceye Çağrı, Ankara 2003, s. 154 vd; Karaosmanoğlu, Ali L., Islam and its implications for the International System”, Islam and Politics in the Modern Middle East, Ed. Metin Heper, R.İsraeli, London 1984, s. 111-116; İbrahim, agm, s. 22; bu dipnotlar için bkz. Uyanık, Mevlüt, İslam, Demokrasi ve Şiddet Bağlamında Kökten(Din)cilik Kavramının Tahlili,

<http://www.haberlotus.com/?author=28&paged=4>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://www.ixirhaber.com/arastirma-dizi/islam-demokrasi-ve-siddet-baglaminda-kokten-din-cilik-kavraminin-tahlili-h23826.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

tin Allah'a ait olduğu ifadesi klasik literatürde itikadi ve külli bir ilke hatta evrensel bir vakiayı belirtmek için kullanılır.

Bu anlamda hâkimiyetin Allah'a ait olması ile siyasî iktidarın kaynağının ahlakın iradesi olması birbirleriyle çelişmez. Allah'ın insanı halife olarak yaratıp onu yeryüzünün imarına, düzenli ve güvenli bir toplumsal hayat içinde kimsenin hukukun ihlal etmeden yaşama memur etmesi, ona yetki ve sorumluluk vermesi, siyasî tercih ve iktidarın kaynağının da beşerî olmasını zorunlu kılar. Allah'ın "Şârî" olması; yani dinin temel ilkelerini belirlemesi, insanın "fakih" olmasına; yani gelişmeler karşısında bir takım ayrımlara giderek yeni çözüm önerilerinde (ictihadlarda) bulunmasına engel teşkil etmez. İkinci (radikalist) okuma ise Müslüman toplumların sorunlarının çözümü ancak İslâm devleti ile olur, diyerek İslâm'ı siyasî bir rejim olarak düşünür ve siyasî bir ideolojiye indirger. Dünyada İslâm/şeriat devleti olarak görülen Suûdî Arabistan ve İran olduğunu görürsek, mevcut Şi'i-Sünnî (!) çatışmalarının ve dini siyasî bir ideolojiye indirgemenin son tahlilde İslâmofobia'ya dolaylı olarak hizmet ettiğini görmek mümkündür.

Her ikisi de aslında modern bir okumadır, ama Selefliğin/ kökencilüğün; temel ilkeleri, günün şartlarına göre yeniden yorumlamak ve çözüm önerileri geliştirmek, yeni Selefliğin/ köktendinciliğin ise siyaset gibi doğası gereği çok değişken bir olguyu, tarihsel bir olgu içine sığdırmak çabası vardır. Bu son anlamda bir gericiilikten söz edilebilir, ama tarih felsefesi açısından bir olgunun aynen tekrarının imkânı olmaması, zorunlu olarak bu okuma tarzını da paradoksal bir şekilde modern kılmaktadır.⁸⁷

2.2. Yeni Selefliğin Tutarsızlıkları:

Akıl ve rey başvurmamak yeni Selefî öğretisi de temel ilke olduğu için bu iki hususu önceleyen felsefî düşünceyi de şiddetli bir şekilde reddediyorlar. Dinin farklı zaman ve mekânda, örf ve adetleri de dikkate alarak yapılan

⁸⁷ Uyanık, Mevlüt Din Hegomonik Bir Siyasetin Aracı Olamaz", İslam ve Şiddet, (M. Türköne, İstanbul. 2007. s. 43 vd; Uyanık, Mevlüt, İslam, Demokrasi ve Şiddet Bağlamında Kökten(Din)cilik Kavramının Tahlili,

<http://www.haberlotus.com/?author=28&paged=4>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://www.ixirhaber.com/arastirma-dizi/islam-demokrasi-ve-siddet-baglaminda-kokten-din-cilik-kavraminin-tahlili-h23826.html>, erişim tarihi: 24.01.2014

yorumlarını Selefin görüşüne aykırı diyerek reddediyorlar. Kafa karışıklığı ne derecede olduğunu tespit için şu örneği verebiliriz: Üstelik bunu Oş şehrinin kadısı/müftüsü televizyonda canlı yayında açıkça söylemekte, ardından kendisinin Ehl-i Sünnet ve Mâtürîdî öğretisini takip ettiğini vurgulayarak yapmaktadır.

Ehl-i Sünneti Hassa da denilen Selefî itikadın İmamın Ahmed b. Hanbel (241/855) fıkhıta takip ettiği yöntemi akaidde de uyguladığını, ama bugünkü kendisi Selefî olarak niteleyenlerin temel ilkelere riayet etmediğini belirttiğiniz zaman şaşırıyorlar. Meselâ, İslâm'ın ilk dönemlerinde anlaşıldığı şekliyle Selefî öğreti, akaid hususlarında akla rol vermemek ve müteşabihatın te'viline girişmemek ilkesiyle birlikte Hâlik'ı hiçbir açıdan mahlûka benzetmediğini, teşbihin her cinsinden özellikle kaçınıldığını, ama sonradan aşırıya kaçıldığını ve teşbihe düşüldüğünü söylediğinizde bu hususu anlamakta zorlanıyorlar. Bunların ne Hanbelî olmakla ne de Selef-i Salihîn ile ilgileri yoktur.⁸⁸ Çünkü Ebû Abdillâh Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) rivayet ve dirayeti birleştiren bir yöntem izlemiştir. Evet, hadisi ve haberleri merkeze alan ve onlardan hüküm çıkaran bir yöntem ortaya koymuş, kıyas-ı celi veya kıyas-ı hafi olmak üzere her türlü kıyastan uzak durmuştur.

Neo Selefiler ile ortak nokta bu olabilir ama bu bağlamda fikhî bilgisini İmam Şâfiî (v.204/819) ve Ebû Hanife'nin (v. 150/767) ve dönemin Baş Kadı'sı olan Ebû Yusuf'tan (v.182/798) aldığını hatırlamak gerekir. Bu bakış açısının gereği olarak ictihad kapısının kapanmadığını ve her asırda mutlak bir müçtehidin bulunmasını farz-ı kifaye olduğunu düşünürler. Toplumda karşılaşılan olayların bunu zorunlu kıldığını ama delilini incelemeden hiçbir müçtehidinin söz ve re'yine uyulmaması gerektiğini söylerler.⁸⁹ Abdilvehhab bu anlamda ne İbn Hanbel ne de İbn Teymiyye'ye uymaktadır, çünkü her ikisi de kelâm ve münakaşalarında bulunmaktadır.⁹⁰

Üstelik bunu İbn Teymiyye'nin anladığı şekilde de, yani maruf ve münkerin bilinmesi, tatbikatta nezaketle davranılması, karşılaşılabilecek zorluk-

⁸⁸ Topaloğlu, a.g.e, s.113-114

⁸⁹ Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör), İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s.443-446

⁹⁰ İsa Yüceer, Kelam Fırkalarında Yöntem, Tablet yay. Konya 2007, s. 400 vd

lara sabredilmesi gerektiği esasına riayet edilmemiştir.⁹¹ Selef davet yöntemi olarak dini hayatı Sahabe ve tabiün dönemini eksen alarak, onların peygamberimiz dönemini anlatmaları ve uygulamalarını örnek vererek anlatmayı benimsedi. Neo Selefiler ise Selefi yöntem adı altında baskı/icbarı doğal görmüşler ve bu uğurda şiddete başvurabileceğini belirtmişlerdir.

Bu incelemelerin kıyas gibi aklı çıkarımlarla olacağı da açıktır. Nitekim bu paradoksu görmüş olsa gerekler ki, Hanbeliler öğretilerini kabul ettirmek için karşı delilden ziyade “iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma” adı altında bir baskı yöntemini öncelemişlerdir. Muhammed b. Abdilvehhab, tevhide irşad, dine katılan hurafe ve bid’atleri reddetmek için kıyam/isyan etti. İnsanlar Hakka, katıksız Tevhide tabii olmaya mecbur kılınmalıdır. Katıksız Tevhid dediği Selef-i Salihîn adına kendi yorumlamasıdır. İnsanlara maruf/iyi emretmek ve güç kullanarak mecbur kılmak gerekir. Bunu yaptığı için Hak ve Tevhid yayıldı, batıl da yok olup gitti diye düşünüyorlar. İnsanlar çarşılarda, mescitlerde ve diğer yerlerde güzel bir yola ve istikamete girdi⁹² diyorlar, ama bu öğretinin etkin olduğu mekânlara bir bakınız, bu söylediklerinin tutarlılığı ne derecededir?

Bir devlet politikası olarak Vehhâbîlik körfez ülkelerinde (Suûdî Arabistan, Katar, Kuveyt, Umman) yaygındır. Çünkü 1926 yılında Suûdî ülkesinin sınırları İngiltere mandasındaki Kuveyt, Irak, Ürdün ve Filistin’e kadar ulaşmıştı. Bunların yanısıra Hindistan, Kuzey Afrika, Çeçenistan ve 1989 yılından itibaren “Suûdî Arabistan’dan akmaya başlayan para”⁹³ ile Asya Türk Cumhuriyetlerinde etkili olmaya başlamıştır. 1990 yılı sonrasında yeni

⁹¹ Mustafa Öz, “Muhammed b. Abdilvehhab” maddesi, TDV İA, s. 493. İtikadi açıdan Selefiyye, İbn Teymiyye ve Abdülvehhab’ın Tevhid anlayışı için bkz. İsa Yüceer, Kelam Fırkalarında Yöntem, Tablet yay. Konya.2007, s. 328 vd.

⁹² Abdulaziz b. Abdullah b. Baz, “Muhammed b. Abdilvehhab” çev. Enbiya Yıldırım, Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 9, cilt: 9 (2000) s. 669. Cihadî Selefi taraftarları bu âlimi Suûdî Selefilik’in istediği fetvayı veren biri olarak nitelendirmektedir. Bunun gibiler Suud ve yönetimini Allah ile birlikte tapılan putlar haline getirmişlerdir. Büyükkara, a.g.m, s. 216.

⁹³ Olivier Roy, Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi, çev. Mehmet Morali, Metis yay. İstanbul 2009, s. 209, 214-215; Yarlıkapov A. A.i “Kuzey Kafkasya’da Köktendincilik ve Vahabilik Sorunu”, Hatem Cabbarlı ve Araz Aslanlı, Avrasya dosyası: Rusya Özel, ASAM Ankara.2001, sayı: 4, s. 209; Bodur, a.g.m, s. 202-203.

ekonomik sisteme geçişteki aksaklıklar, yolsuzluklar, aşırı işsizlik bölgesinde yoksulluğu artırmayı dış etkilere açıklığı getirmiştir.⁹⁴ Ekonomik istikrarsızlık ve yetersizliğe bir de yöneticilerin baskıcı uygulamaları, para ve refah umuduyla gelen söylemlerin kabulünü kolaylaştırmaktadır. Özellikle Tevhid kavramını önelemeleri ve bunu öğretilerinin temeli gibi sunmaları, SSCB döneminde önemli oranda ortadan kaldırılan dini uygulamaların yerine alan hurafe ve bid'atların yaygınlığı, Vehhâbiliğin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü tasavvufi öğretiyi, mezarlıklar yapmayı bid'at olarak görüp, tekfir etmenin yanısıra her türlü tecdid hareketini de bid'at/yeni olarak tarif etmişlerdir.⁹⁵ Bid'atlara vurgu yapmanın yanı sıra Batı ve egemenliğine karşı oluş söylemleri de öğretinin yaygınlaşmasını kolaylaştırmıştır.⁹⁶ Bununla birlikte maalesef ortaya çıkan tablo, tam tersini göstermektedir. Çünkü özünde siyasî ve ekonomik olan sorunlar, birden etnik ve dini yapıya bürünmüştür. Etnik ve dinî yapıya bürününce de, toplumu kolaylıkla harekete geçirmiş; siyasette çoğulculuğa ve uzlaşmaya engel olmuştur.⁹⁷

Stratejik açıdan bölge zengin petrol, gaz, uranyum ve altın yataklarına sahiptir. Küresel güçler, kendi çıkarlarına uygun grupları (dinî-siyasî) desteklediği⁹⁸ tezini dikkate aldığımızda bu söylemin bölge halklarının menfaatine mi olduğu hususu tartışmalıdır. Zaten Suûdî Arabistan gerek ülke içine gerekse ülke dışına bu söylemi yaymaya çalışıyor ama mutlak monarşi ile yönetilen devlette istikrarsızlık gittikçe artmaktadır. Son zamanlarda yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler, nesiller arasında ve ekonomik sınıflar arasındaki uçurumu büyütmeye başlamıştır. Özellikle Batı ülkelerinde eğitim gören gençler siyasî olarak kabileciliğin yeni versiyonu olan bir nevi "çöl demokrasi" kavramının ötesinde haklar talep etmeye başladılar. Çünkü diğer bölge

⁹⁴ Baycaun, a.g.m., s. 86.

⁹⁵ Kubat, a.g.m, s. 242-243.

⁹⁶ Temellendirme için bkz. Cook, a.g.md, s.492, Yarlıkapov A. A., "Kuzey Kafkasya'da Köktendincilik ve Vahabilik Sorunu", Hatem Cabbarlı ve Araz aslanlı, Avrasya dosyası: Rusya Özel, ASAM Ankara 2001, sayı: 4, s. 206.

⁹⁷ Paul Kubicek, "Orta Asya'da Topluluklararası Etnik İlişkilerin İdaresi: Teori ve Uygulama", Avrasya Etüdüleri, Ankara 1996, cilt 3, sayı 3; s. 85.

⁹⁸ Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör), İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s. 447, 487-488; Bahaddin Yazıcı, Sıcak Nokta: Orta Asya -Orta Asya'da Yeniden Yapılanma ve Terör-, Ozan yay. İstanbul 2003, s. 65-66.

ülkeleri (Kuveyt, Katar, Umman-BAB ve Bahreyn) soğuk savaş şartlarından kurtulmuş, geleneksel yapıdan kurtulmaya ve kısmen de olsa demokratikleşmeye çalışıyorlar.⁹⁹

II. Selefi Yöntemin Kırgızistan'a (İç Asya) Yansıyan Çatışmacı Boyutu:

1989 yılı dünya siyasî ve coğrafi yapılanması açısından bir dönüm noktasıdır. Berlin Duvarının yıkılmasıyla birlikte 1945 sonrasında oluşan çift kutuplu (Sosyalist ve kapitalist) dünya ortadan kalktı. Modern iletişim araçları zaman ve mekân farklılıklarını ortadan kaldırdı. Yukarıda bahsettiğimiz üzere medya iletişim araçlarını kontrol edenler önemli bir siyasî ve kültürel güç temin etti. II. Dünya savaşı sonrasında dünyada 78 devlet vardı, şimdi 192 devlet var. Jeopolitik dünya bugün birbiriyle çelişen iki harekete göre yeniden biçimlenmektedir. Bir yandan ekonomik küreselleşme ve uluslararası örgütlenme geliyor, diğer yandan devletler ve sınırlar çoğalıyor.¹⁰⁰ Bu bağlamda Birleşmiş Milletler bünyesinde Türkçe ve lehçelerini konuşan altı devlet oldu. Bu da kadim ipek yolu medeniyet ekseninin yeniden güncellenmesi ve jeo-ekonomik değerini ortaya çıkardı.¹⁰¹ Bu da küresel güçlerin ilgisini bu bölgeye yöneltti.¹⁰²

⁹⁹ Darly Champion, çev. Suna Ercan ve R. Kılınc, Avrasya Dosyası, ASAM, Ankara 2000, cilt. 6, sy. 1, s. 95 vd; Serhat Ekmen, "Suûdî Arabistan'da Demokratikleşme, Rejim ve Din", Avrasya Dosyası, ASAM, Ankara 2005, cilt 11, sayı: 3; s. 204.

¹⁰⁰ Üstel Fusun (yayın yönetmeni) Coğrafya: 2002, Tusiad, İstanbul. 2002, s. 14,17, 28; Siyasal parçalanmışlık o kadar ileri düzeyde ki, kaç devlet olduğu net değil. Dünyadaki ülkelerin gerçek sayısını hangisi BM kayıtlı 192 olarak görülüyor, ama Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği FIFA'ya kayıtlı üyelerin sayısı olan 208. Ancak BM Bilgi Hizmetleri Direktörü Corinne Momal-Vaniane 192 ülke olduğunu, ancak dünyada kaç ülke bulunduğunu söyleyeceğini belirtiyor. Çünkü 'bir ülkeyi tam olarak ifade eden genel bir tanımlama mevcut değil. Neyin bir ülke olduğu neyin olmadığına karar vermek BM'nin yetki alanında bulunmuyor. BM sadece kimleri örgüte üye olarak kabul edeceğine karar verebilir" diyor.

<http://www.internethaber.com/dunya-uzerinde-kac-ulke-var-258462h.htm>, erişim tarihi: 24.01.2014

¹⁰¹ Uyanık, Mevlüt; Küreselleşme Olgusu ve İpek Yolu Medeniyetinin Yeniden Dirilişi, Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı.18-19 (2013) s.104-131

¹⁰² Hizmetli Sabri, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Zararlı Akımlar ve Misyonerlik, Kazakistan Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi yayın.

1989 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgali ile bölgede Selefi ve Vehhâbî öğretinin yaygınlaşması eş zamanlıdır. Önceleri Seleflik adı altında her türlü Batı modernitesi ürününe red şeklinde beliren püriten İslâm anlayışına şiddet unsuru da ilave edildi. Bölgede SSCB'nin oluşturduğu İslâm dışı seküler hayat karşısında geleneksel İslâm direnemedi. Stalin 1927 senesinde tüm dinlerin mensuplarına savaş açtı, on binlerce insan öldürüldü. Burada en büyük yarayı İslâm aldı. Kuruşçev döneminde baskı devam etti. 1958-1964 yılları arasında bölgedeki camilerin ¼ kapatıldı. İslâm'ın toplum yapısındaki rolü iyice pasifleştirildi; çünkü Türkistan'da heterojen halkları bir araya getiren İslâm'ın bütünleştirici yapısıydı. Müslüman âlimler, sûfiler ve liderler Sovyet hâkimiyetine karşı merkez teşkil edebilecek tek güç kaynağıydı¹⁰³.

Bu son nokta özellikle iyi değerlendirilmelidir. Çünkü bu bölgede İslâm'ın en özgürlükçü ve insan iradesine en büyük alan tanıyan Hanefî-Mâtürîdî yorum hâkimdi. ¹⁰⁴Bu öğretiye göre etkinlik gösteren Nakşibendi ve Yesevî sûfi gelenekleri vardı. Sovyetler Birliği bu zemini baskı ile iyice pasifleştirdi, ateizmi bilimsel tekniklerle yaygınlaştırdı.¹⁰⁵ İnsanlar din adına hurafe ve bid'atlerle yaşamaya başladı. "Bu uygun zemini değerlendiren Selefi ve Vehhâbî öğretisi buralara sahih İslâm adı altında girdi. İnsanlar, kendilerine sunulan öğretiyi tek ve sahih anlayış olarak gördüler.

Burada dikkati çekmek istediğimiz nokta, Sovyetler, nasıl İslâmiyet'in birleştirici unsurunu sosyalist ve totaliter yöntemlerle yok ettilerse, şimdilerde dinin uzlaşmacı ve barışçıl boyutu, Seleflik adı altında tahrif edilmektedir. Mevcut din eğitiminin medreselerde yapılması, buralarda alınan diplomanın sadece Müftiyat'ta geçerli olması, Kırgızistan devletinin bunları diğer kurumlarında tanımaması, yani din eğitiminin mevcut modern eğitim ve öğretim yöntemlerine göre verilmemesinin ortaya çıkardığı sorunlar, bu ve benzeri öğretilerin etkisinin yaygınlaştırılmasına neden olmuştur. Bölgede bağımsız-

Almatı.2007, s.55-58; Bahaddin Yazıcı, Sıcak Nokta: Orta Asya –Orta Asya'da Yeniden Yapılanma ve Terör, Ozan yay. İstanbul. 2003, s. 67 vd.

¹⁰³ Bahaddin Yazıcı, Sıcak Nokta: Orta Asya –Orta Asya'da Yeniden Yapılanma ve Terör, Ozan yay. İstanbul. 2003, s. 50-5, 64.

¹⁰⁴ Hüsnü Ezber Bodur, "Orta Asya'da Militan İslamcı Hareketler ve Vehhabilik", Dini Araştırmalar, cilt. 7 sayı: 20, s. 206, 198.

¹⁰⁵ Yazıcı, a.g.e, s. 54.

lık sonrası Türkiye ile Kırgızistan arasındaki manevî irtibatın kurulması için açılan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bunun tek istisnasıdır.¹⁰⁶

Hal ve tavırları, söylemleri ile insanlar arasında sempati oluşturmaktan uzaktırlar. Kaynağı Suûdî Arabistan olan Vehhâbiliğin etkin olduğu bölge Fergana (Altın) vadisi (Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan) bölgesidir.¹⁰⁷ Bu bölgelerde Hanefî Mâtürîdî gelenek ve sûfî yapı etkili olduğuna dikkat edilmelidir. Nitekim Fergana, Andican, Nmanagan ve Oş şehirlerini içine alan bölgede bir İslâm devleti kurmak için proje (FANO) geliştirdiler ve Özbekistan İslâmî Hareket (ÖİH) kuruldu. Kırgızistan Celalabad şehri Bazarkorsun'da imamlık yapan Tursunbayev "Tevbe! Denilen askeri bir yapı oluşturdu ve insanları cihada davet etti. Sloganı ise "kâfirler ve imansızlarla savaş" idi.¹⁰⁸ Türkiye'de yaşanan ve yukarıda Sunnî/selefî ve Şî'î kutuplaşma-

¹⁰⁶ Yazıcı, a.g.e, s.66; UYANIK Mevlüt, Türkiye'deki İlahiyat Fakülteleri ve İşlevi"/türkiye-Kırgızistan Merkezli İnceleme/ İ. Arabayev Adındaki Kırgız Mamleketlik Üniversitesi, Kırgız Respublicasının Din İşleri Boyunca Mamleketlik Komisyonu, Kırgızistan Müslümanlarının Din Başkarmalığı, Kırgız Respublicasının Teologlar Birimliği, Oş Mamleketlik Üniversitesi işbirliği ile 15/06/2013 tarihinde Bişkek'te düzenlenen "Dini bilimberünün usuldük meseleleri cana keleşegi" konulu "Elaralık ilmi pratikalık konferansiya" sunulan bildiri.; UYANIK Mevlüt, "Din ve Siyaset" adlı makalemiz Abdulaziz Kalbediev tarafından Kırgız Türkçesine aktarıldı. "Din Gegemoniyalık Sayasattın Kuralı bolboşu kerek" başlığıyla Oş Şam gazetesi (No:16 (1177).12, a.mlf. Kırgızistan'da Dini Kurumla, <http://www.haberlotus.com/?p=4137>, erişim tarihi: 24.01.2014; a.mlf, Din Görevlileri Semineri, <http://www.haberlotus.com/?p=3774>, erişim tarihi: 24.01.2014

¹⁰⁷ Kasım O. Dönmez, "Orta Asya ve Kafkasya'da Siyasal Şiddet: Yerelden Küresele, Orta Asya ve Kafkasya'da Güç Politikası, Derleyen M. Turgut Demirtepe, USAK, s. 265.

http://books.google.kg/books?id=EVpazia19SIC&pg=PA261&lpg=PA261&dq=Selefilik+orta+asya&source=bl&ots=CUVRg6ibdD&sig=MtTMT8o8m4iKjbanEtPZ38w2cN8&hl=tr&sa=X&ei=pKvKUdGJIKmo4gSlvYCYBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Selefilik%20orta%20asya&f=false, erişim tarihi: 24.01.2014; Baycaun, a.g.m, s. 96.

¹⁰⁸Karasar, a.g.m, s. 228; Olivier Roy, Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi, çev. Mehmet Morali, Metis yay. İstanbul.200, s.197, İrfan Ülkü, Moskova'yla İslam Arasında Orta Asya, Kum Saati yay. İstanbul. 2002,s.116; Kasım O. Dönmez, "Orta Asya ve Kafkasya'da Siyasal Şiddet: Yerelden Küresele, Orta Asya ve Kafkasya'da Güç Politikası", Derleyen M. Turgut Demirtepe, USAK, s. 38. 266;

sında yaşanan kafa karışıklığının benzeri de Tebliğ cemaati hakkındadır. Asya ülkelerinde oldukça etkin olan ve söyledikleri ve uygulamaları ile toplumsal uzlaşmayı tehdit eder hale Tebliğ Cemaati'nin "itikadı, öğretisi ve davet yöntemi düzgün, İslâm'ın engin hoşgörüsünü edinmiş ve sivil davet ve tebliğ kuruluşu" olarak takdim edilmesidir.¹⁰⁹ Her ay üç gün, yılda kırk gün, ömründe en az dört ay tebliğe gidilmesinin talep edildiği ve tamamen sivil olarak sunulan cemaatin Kırgızistan'daki durumunu gözlemlediğimizde, ailelerinin, çocuklarının nasıl maddi sıkıntı içinde olduklarını, mescitlerin nasıl işgal edildiğini, Bişkek merkez camiinin 2. katının neredeyse yatakhane haline dönüştüğünü, camiye gelen cemaatten pantolon almak için para istendiğini, çocukların okula gönderilmediğini, ikinci evliliklerin sünnet adı altında gayet rahat yapıldığını, üstelik Nokat ilçesindeki bir köyde ev ev dolaşarak herkesin namaza gelmesi gerektiğini söyleyerek bir nevi mahalle baskısı oluşturduklarını görse ne yapacaktır? Camilerde tuvaletlerin konumunu/durumunu ve Kırgızistan'da kış şartlarını bilen birinin buralarda ibadetlerin söylenildiği gibi yapıldığına¹¹⁰ nasıl inanabilir?

http://books.google.kg/books?id=EVpazia19SIC&pg=PA261&lpg=PA261&dq=Selefilik+orta+asya&source=bl&ots=CUVRg6ibdD&sig=MtTMT8o8m4iKjbanEtPZ38w2cN8&hl=tr&sa=X&ei=pKvKUdGJIKmo4gSlvYCYBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Selefilik%20orta%20asya&f=false, erişim tarihi: 24.01.2014; Yazıcı, a.g.e, s.67 vd

¹⁰⁹ Türkiye'de Satanistler, Yehova şahitleri ve Mooncular gibi misyoner grupların faaliyetlerini sürdürecektir kadar boş alan buluyorlarsa, bu alanın Tebliğ cemaati gibi gruplar tarafından doldurulması gerektiğini önerisi için bkz. Fikret Efe, "Cemaat-i Tebliğ'in Davet, Tebliğ ve Eğitim Yöntemi", İslami Araştırmalar Dergisi, cilt.17, sayı:3, 2004, s. 233.

¹¹⁰ "Tebliğ sırasında herkes farzları, sünnetleri ve birçok nafile ibadeti yerine getirir. Hz. Peygamberin mütevazı olma, insanlara saygılı olma, yeme ve içme, konuşma, yatma kalkma gibi manevi hayata dair sünnetlerine sıkıca riayet edilerek söz amel ve ilim amel uygunluğunun tam olarak sağlanmasına çalışılır. Tebliğ ettikçe kendi nefsinde ilim, söz ve amel uygunluğunu salar ve dindarlaşmayı o kadar büyük ihtimalle sağlar"! Fikret Efe, Cemaat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler, İslami Araştırmalar Dergisi, cilt. 17, sayı: 8, 2002, s. 115-119. Buna yönelik cevapları onların ağızından vermek yerine doğrudan alana çıkıp tespitler yapılmalıdır. 5 Haziran 2013, fakültemizde görevli ve mesture olan İbadat hanım, amcasını Oş İlahiyat Erdem Mescidini gezdirmek ister, Osmanlı mimarisi üzerine güney bölgesindeki ilk cami olması nedeniyle ilgi çeken bir mekândır. Tebliğ cemaatinden bir grup içeride

Bu tespiti yapan kişi, Tebliğ cemaatini Selefî/Vehhâbî öğreti sahiplerinin müşrik oluşum olarak gördüklerini söylemektedir. Doğduğu bölgede de Birelviler grubu daha ileri gider ve bu hareketin İngiliz yönetimi tarafından İslâm'ın gelişmesini engellemek için kurulmuş bir teşkilât olduğunu belirtirler. İlginç olan nokta, Birelviler, Tebliğ cemaatini Vehhâbîliğin bir kolu olduğunu da belirtirler. Birelviler, Ahmet Rıza Han'ın Deobandi hareketi ile çatışma yaşadığını söylersek,¹¹¹ dinî grupların uzlaşma yerine çatışma nedeni olduğunu söylemek mümkündür.

Dinî farklılıkların aykırılığa dönüşmesi ve gruplar arasında tekfirleşmenin artması, tarihsel olarak istikrarsız” olan bölgede gerilimi daha da artırmaktadır. Afganistan savaşında Taliban örgütü¹¹² ile birlikte savaşarak oldukça deneyim kazanmışlar. Cihad için milyonlarca Tacik, Özbek ve Kırgız ölebilir ama Fergana vadisinde iktidara gelmek zorunda olduklarını belirtiyorlardı.¹¹³ Bu noktada evrensel bir İslâm devleti adına yapanların ilham aldığı Suûdî/Vehhâbî öğretinin 1913 yılında “Arap yarımadasındaki ilk milliyetçi hareket”¹¹⁴ olarak nitelendirilen İhvan Teşkilâtını kurduğunu düşündüğümüz zaman yapılan eylemlerin bölge haklarının menfaatine olmadığı hususu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Taliban, sadece Özbek, Kazak, Kırgız İslâmcılarına destek vermekle kalmayıp, bir Uygur ordusu da kurmaya çalışmaktadır. Hakikat adı verilen ordunun mensupları arasında Asyalıla-

---

oturuyor ve İbadat hanıma siz giremezsiniz, içeride erkekler var diyor. O da camii sadece erkekler için midir, orada oturuyorsunuz, biz niçin giremiyoruz, madem okuma yapıyorsunuz alt katta bunun için uygun iki yer var, oraya gidin, millette rahatça camiye girsin deyince bir şey dememiş, ama çok rahatsız olmuş. Bu birinci elden bir tespittir.

¹¹¹ Fikret Efe, “Cemaat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler”, İslami Araştırmalar Dergisi, cilt. 17, sayı: 8, 2002, s. 110-113.

¹¹² Taliban, etnik olarak peştunları temsil eder. SSCB geri çekilince Tacik asılla Ahmed Şah Mesud ve onun kontrolündeki Rabbani ile Özbek General Abdürreşid dostum'un Afganistan üzerindeki hâkimiyetine karşı oluşmuş bir harekettir. Pakistan, Suûdî Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ilk tanyan ülkelerdir. Özbek, Tacik ve Hazaralar'a katliamlar yapmışlardır. Karasar, a.g.m, s. 241.

¹¹³ İrfan Ülkü, a.g.e, s.121

¹¹⁴ Hulusi Yavuz, “Abdülaziz b. Suud” maddesi, TDV İA, İstanbul 1988, cilt. 1; s. 194-195.

rın yanısıra Keşmirli, Arap ve Pakistanlı savaşçılarda bulunmaktadır. Bunların finanslarını ise Afganistan dünya afyon üretiminin $\frac{3}{4}$ ürettiğini ve bundan aldığı pay ile yaptığı iddia edilmektedir. Her hâl ü kârda Hakikat örgütü, Uygurların direnişini desteklemek yerine, radikal ve terörist damgasının vurulmasına yaramakta ve haklı davalarına sekte vurmaktadır.¹¹⁵

Enerji kaynaklarının bol olduğu bölgenin ekonomik değerinin büyüklüğü¹¹⁶ karşısında istikrarsızlığın devam etmesi kimlerin ve hangi küresel güçlerin işine geliyor diye düşünmek gerekiyor.¹¹⁷ SSCB sonrasında bölge ülkeleri Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS), Avrasya ekonomik Topluluğu ((EurAsEC), Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) gibi oluşumlarla ekonomik ve işbirliğini artırmaya çalışmaktadır. Bölge dışı ülkelerde ekonomik ve askeri yardımlarla buralara ulaşmaya çalışmaktadır.¹¹⁸ Özellikle Kırgızistan için söyleyecek olursak, küresel güçlerden ABD ve Rusya'nın bölgede askeri üssü bulunmaktadır. 2014 yılında bu üssün kapatılacağı söylenildi, bu da gerilimi tetikleyen unsurlardan birisi olarak gözükmektedir. Nitekim ABD'ye üssün resmen kapatılacağı bildirilince, olası tehlikelere karşı Rusya, Kırgızistan'a modern silahlar göndereceğini ilan etti. Zaten önceden Kolektif Güvenlik Teşkilatı vasıtasıyla Kırgızistan'a 1,1 milyar dolar yardım yapacağını açıklamıştı. ABD yetkilileri 2014 yılında üssün kapatılması ile Orta Asya ülkelerinin bazı radikal grupların yayılma alanı olacağına dikkat çekti. ABD, Çin ile olan 858 km sınırı, ekonomik ve ticari açıdan bölgenin önemi, Doğu Türkistan (Uygur) bölgesinin Çin'in yumuşak karnı olması ve Kırgızistan ile sınırı, Fergana vadisinin stratejik öneminden dolayı Kırgızistan'dan kolayca çekilmeyi kabul etmeyeceği anlaşılmaktadır. Öyle gözüküyor ki, bölge, Rusya, ABD ve Çin arasındaki gerilimlerden doğrudan etkilenmektedir.¹¹⁹

¹¹⁵ Karasar, a.g.m, s. 239-240.

¹¹⁶ Friedman George, Gelecek 100 Yıl: 21. Yüzyıl İçin Öngörüler, çev. İ. Şener, E. Güner, Pegasus yay., İstanbul 2012, s. 61, 149.

¹¹⁷ Son tahlilde Türk Cumhuriyetlerinde çıkan petrol ve/ya diğer doğal kaynakların uluslararası pazarlara çıkaracak bir Türk Birliği oluşumunun önüne çıkacak istikrarsızlık yarattığı iddiası için bkz. Bodur, a.g.m., s.202-203

¹¹⁸ Beylur, a.g.m, s. 72, Karasar, a.g.m, s. 256.

¹¹⁹ Yazıcı, a.g.e., s. 87, Çağrı Erhan, Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun, Türkiye Gazetesi, 28/5/2013, Salı, s. 17.

Güney Kırgızistan'da Kazakistan, Rusya ve Çin'in konsoloslukları bulunması da İpek yolunun en önemli merkezlerinden olan Fergana vadisinin batı kısmında kalan Oş bölgesini daha da önemli kılmaktadır. Bu bölge, ülkenin kuzeyine nazaran dinî değerlere daha yatkındır, dolayısıyla da dini etkilere daha açıktır. İslâm'ın belirleyici unsur olduğu bölgede misyonerlik faaliyetleri de ülkede (özellikle Kuzeyde) çok yoğunudur. Bunun sonucunda günümüz Kırgız toplumunda değişik dinlere tabii fertlerin oluşturduğu ailelere rastlanır.¹²⁰ İslâmiyet'in farklı yorumlarının yoğun bir şekilde bölgede anlatılmasına rağmen "Eksik İslâmlaşma" denilebilecek bir yapı vardır, yani insanlar Müslüman olduğunu söylerler ama pratiklerini yerine getirmemektedir. Ama herkes İslâmiyet'in kimlik belirlemedeki yerini kabul etmiştir.¹²¹

Bilindiği üzere, bölgede 1992 yaşanan ve "Tuhaf savaş" olarak manşetlere taşınan¹²² çatışmalar daha sonra da devam etti. 1989 Özbek, Ahıska Türkü; 1990, 2005 ve 2010 yılında Özbek-Kırgız etnik çatışmalar yaşanmıştı.¹²³ Siyasî gerilimlere bir de dinî gruplar arasındaki gerilimler ilave edildi. Üssün kapatılmasında Rusya etkisinin yanısıra ABD üssünü İran'ın da büyük bir tehlike olarak görmesinin de katkısı vardır. Çünkü üssün kapatılmama durumunda İran'ın Kırgızistan'ı vurma ihtimalinden yetkililer bahsetmektedir.¹²⁴ Öyle gözüküyor ki, bu istikrarsızlık halinin artık etnik sorunların da üstü-

¹²⁰ Anne baba Müslüman, çocuğu Hristiyan, Bahai vb. Bkz. Yazıcı, a.g.e, s.56

¹²¹ "Eksik İslamlaşma" terimi Steven Grant'a aittir. Bkz. Günden Peker, "İslamiyet Orta Asya'da Mit mi Gerçek mi?", Avrasya Etüdüleri, Ankara 1996, cilt. 3, sayı. 3; s. 80-81.

¹²² Yazıcı, a.g.e, s. 81 vd.

¹²³ 1989 yılında Fergana'nın Özbekistan sınırlarında kalan bölgede su yüzünden çıktığı iddia edilen etnik savaşta Özbekler, Ahıska/Mesket Türklerini kıyıma uğratmış, en az 35.000 kişi Kazakistan ve/ya SSCB göç etmiştir.1990, 2005 ve 2010 yılında ise Özbek-Kırgız çatışması yaşanmıştır. Karasar, a.g.m, s. 222.

¹²⁴ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25309937/>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://haber.mynet.com/atambayev-abd-ussu-2014te-kapatilacak-617697-dunya/>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://www.21yyte.org/arastirma/kirgizistan/2012/03/28/6545/dar-alanda-buyuk-pazarlik-kirgizistanda-abd-ile-rusyanin-us-mucadelesi>, erişim tarihi: 24.01.2014;

<http://www.21yyte.org/arastirma/kirgizistan/2011/02/06/6081/kirgizistana-destek-surecinin-onemi>, erişim tarihi: 24.01.2014

ne çıktığını ve dinî içeriğe dönüştüğünü daha doğrusu mevcut jeo-stratejik ve ekonomik çıkarlara dinî kılıflarla meşruiyet sağlayan istikrarsızlık politikaları üretilmektedir.

Fergana vadisinin uçlarında kurmaya çalıştıkları İslâm devleti projesi, nasıl oluyorsa neticede küresel güçlerin (ABD, Rusya ve Çin) bölgede daha güçlenmesine vesile olmaktadır. 1999 yılı Batken olayları sonrasında Kırgızistan Rusya'ya daha yakınlaştı ve onun önderliğinde acil müdahale gücü kuruldu. Aynı durum Özbekistan için de geçerlidir. Rusya'nın gücüne direnme potansiyeli en fazla olan ülke Özbekistan'dır. İslâmî hareket (ÖİH) eğer Fergana vadisinde yaptığı iki önemli operasyonda başarılı olsaydı, Tacikistan'daki gibi iç savaş çıkacaktı, ardından Özbekistan da Rus askeri gücüyle yeniden tanışacaktı.¹²⁵ 11 Eylül 2001 olayları sonrasında ABD, önce Afganistan'a müdahale etti, ardından Orta Asya ülkelerinde 12 askeri üs kurdu.¹²⁶

Rusya'nın İç Asya'ya yönelik politikaları ise iki ekolün (Avrasyacılar ve Atlantikçiler) arasındaki etkinliğe göre değişmektedir. Atlantikçiler, tıpcı Avrupalılar gibi İslâmî tehdit değerlendirmesi yaparlar, bu nedenle ortak cephe oluşturabilir kanaatindedir. Avrasyacılar ise Bağımsız devletler topluluğunun iç ve dış sınırlarını güvence altına almanın hayati bir konu olduğunu düşünürler. Güvensiz bir günün İran, Afganistan ve Pakistan'a davetiye çıkarmak anlamına geleceği için aktivist bir Rus dış politikası takip etmek gerekir, derler. İslâm'ı külli bir ret yerine muhalefetin dozajının ayarlanması gerektiğini söylerler. Bunlar da klasik ve yeni Avrasyacılar şeklinde iki temel görüşe sahiptirler. SSCB'nin aslında Avrasya olduğunu, dünya üzerinde eşsiz ve özel konumunun yanı sıra bölge halklarının ortak tarihi ve kültürel bağla-

¹²⁵ Fergana'da bir İslam devleti kurmak istediklerini söyleyen Cuma Namangani önderliğindeki 1500 kişilik silahlı bir grup Tacikistan'dan Kırgızistan'ın Batken bölgesine geçti. Bölgeyi 9 hafta kontrolünde tuttu. Japon mühendisleri ve önemli Kırgız subayları rehin aldı, fidye karşılığında serbest bıraktı. Bu kadar başarılı olmasının ardında bölge halkının da desteğini kısmen de olsa kazanmaları vardır. Bu olay, bölgede düşük yoğunlu savaşa devletlerin hazır olmadığını gösterdi. Aslında bu işgalin bir keşif saldırısı olduğu, silahlı grubun bölge hakkındaki bilgilerini iyice pekiştirdiklerini, uyuşturucu trafiğini öğrendiğini, bunun parası ile silah alımı yaparak organize bir güce dönüştüğünü de gösterdi. Karasar, a.g.m, s. 236-237, 271.

¹²⁶ Yazıcı, a.g.e, s. 84 vd.

ra sahip olmasıyla Avrupa'dan tamamen farklı bulunduğu belirtmeleri önemlidir. Yeni Avrasyacılık, bölgedeki etnik ve millî kimliklerin birlikteliğini sağlayan yegâne yol olarak görülür. Amerikan emperyalizmi ve Batı'nın nüfuz ve müdahalelerine karşı Çin, Hindistan ve İran gibi müttefikler aramanın gerekli olduğunu söylediği için bölgesellikten çok ideolojik bir tutum içindedirler.¹²⁷ Avrasyacılık akımının radikal İslâmcı tehdite karşı bir tampon vazifesi olarak düzenlendiği iddiası da vardır.¹²⁸

Teorik temellendirme yetersizliği en iyi iman tanımında ortaya çıkmaktadır. Hanbelî mezhebi/klasik Selefî öğretideki iman, kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve azalarla amel'dir¹²⁹ tanımı, Hanefiliğin yoğun olduğu bölgede iman tanımı olarak sunulmaktadır. 80 yıla yakın bir Sovyet materyalizminden geçen bölge haklarının amel noktasındaki değerlendirmesinin Hanefî ve Hanbelî/Selefî gelenek açısından yorumlamanın doğrudan bireysel ve toplumsal hayata nasıl yansıtacağı sorununun teorik temellenden habersiz gözükmeleler.¹³⁰

Kırgızistan (ve diğer üç iç Asya ülkesi için söyleyecek olursak) halklarının tamamına yakın insanın kendisini Hanefî olarak belirtmesine rağmen, İslâm dünyasında en az takipçisi olan Hanbelî öğreti, Selefîlik adı altında bölgede yaygınlaşmıştır. İşin ilginç yanı bu insanlar ne Hanefîlik ne de Hanbelîlik hakkında sahih bilgilere sahip değildir. "Pratik te ise Orta Asya için belirtecek olursak, tekfir kavramını iki tarafı keskin bir bıçak gibi kullanılmakta¹³¹ insanlar kamplara ayrılmakta, aile de eşler ve çocuklar arasında İslâm adına bariyerler konulmaktadır.¹³²

¹²⁷ Peker, a.g.m, s. 82; Suat Beylur, "Avrasyacılık", Artı 90, Başbakanlık YTB, 2013, sayı: 5, s. 71-72.

¹²⁸Karasar, a.g.m, s. 223.

¹²⁹ Fığlalı, s. 72.

¹³⁰ Hanefî/ Mâtürîdî öğretide iman, dil ile ikrar kalp ile tasdiktir; amel noktasında eksikliklerin olması onun tekfir edileceği anlamına gelmez. Ebu Hasen Siracüddin Ali b. Osman el-Oşi, Emali ve (Aliyü'l-Kari) Şerhi, çeviri. Şahver Çelikoğlu, Marifet yayınevi, İstanbul 2011, s. 63; İsa Yüceer, Kelam Fırkalarında Yöntem, Tablet yay. Konya 2007, s. 356 vd;

¹³¹ Vehhabiliğin Selefîlik adı altındaki temel görüşleri için bkz. Hasan Onat Sönmez Kutlu (editör) İslam Mezhepleri Tarihi, Grafiker yay. Ankara.2002, s. 490-500; Ali

Bu nedenle felsefi üslubun Tevhid'i bir metodoloji olarak sunumu şeklinde verirse, neo-Selefi öğretinin anlayışından farklılıklar da belirgin hale gelir. Çünkü İbn Teymiyye ve onu takip eden âlimlerin düşüncelerini felsefi analize tabii tutan Faruki'ye göre, bir ıslah projesi için gereken şudur: "İslâm ümmetinin kültür ve medeniyet yapısını, düşüncesini ıslah etmek; olan ile olması gereken arasında varsayılan çelişkiyi gidermek, ideolojik liderlik ile siyasî-toplumsal liderliği birleştirmek için "Tevhid" anlayışımızı şu şekilde oluşturmakta fayda vardır. Tevhid ilkesinden mülhem, yaratılışın birliği, Hakikatin ve bilginin birliği, Hayatın birliği, Beşeriyetin birliğini sağlamak gerekir.¹³³

III. Selefi Öğretinin Kırgızistan'daki Etkisine Dair Olgusal Tespitler:

Kırgızistan 31 Ağustos 1991 yılında kendi bağımsızlığını elde etmiş Orta Asya'daki Türkî Cumhuriyetlerdendir. 70 yıllık Sovyetlerin uyguladığı dine karşı komünist ideoloji buranın dinî yapısını kaldırmaya muktedir olmamıştır. Sovyetlerden önce Kırgız halkı nasıl Müslüman ise, Sovyetler döneminde de ağır baskıya rağmen halk İslâm'ı terk etmemiştir. Fakat belli kesime, özellikle entelektüel çevreye belli ölçüde ateist ideolojinin etkisi olmuştur. Sovyetler dağıldıktan sonra çok etkili dediğimiz bazı ateistler çok

---

Hoşafçı, Selefilik Adı Altındaki Görüşlere Selefice Cevaplar, Yasin yay. İstanbul.2013; <http://www.belgeler.com/blg/3gly/Selefilik-adi-altindaki-goruslere-Selefice-cevaplar#>, erişim tarihi: 24.01.2014

Bu görüşlerin sert bir şekilde reddiyesine dair bkz Yusuf Özge, Recep Okutan, Necid'de Doğan Fitne: Vehhabilik, Umut Matbaa, İstanbul 2012, s. 7 vd.

¹³² İbnü'l Esir'in 323/934 yılında evlere yönelik baskılar erkeklerin kadın ve çocuklarla birlikte sokağa çıkmamalarını (Fıglalı, age, s. 73) temin, günümüzde Kırgızistan'da yaşanmaktadır. Nokat ilçesinin bir köyünde evlere tek tek gidilerek herkes camiye gelecek diye baskı yapılmış, insanlar mahalle baskısından dolayı zorla camiye götürülmüş ve bu gayet doğal ve İslami bir husus olarak sunulmuştur. Çünkü amel iman için şarttır, sözünün gereğini yapmaktadırlar. Amel açısından eksik olanlar ile mümkün olduğunca konuşmamakta ve onların dışlanması gerektiğini söylemektedirler.

¹³³ ÜYANIK Mevlüt, Tevhid: Kâinatın Dili, İslam'a Giriş: Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar, Koordinatör: Mehmet Görmez, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2006, s. 141-155; a.mlf, Bilginin İslamileştirilmesi, s. 52, 126-132.

samimî Müslüman olmuşlardır. Sovyetler döneminde çok sıkı denetime rağmen insanlar namazlarını gizli gizli evlerinde kılıyor ve çocuklara akşamları gizlice evlerde dini öğretiyorlardı. Meselâ, bende akşamları kimsenin dikkatini çekmeden amcamın evine gidip ondan din dersi aldım. Benim ilk öğrendiğim şey, “dinim İslâm, peygamberim Muhammed, mezhebim Hanefilik” cümleleridir. Eskiden beri Maverâünnehir’de, bu bölgeye bağlı bizim bulunduğumuz Fergana Vaadisi’nde Hanefî mezhebi hâkimdi. Tarihin belli dönemlerinde Kerramîlik, Mu’tezile gibi bazı İslâm mezhepleri buralarda etkili olmaya çalışmışlarsa da pek fazla taraftar kazanamamışlardır.¹³⁴ O bakımdan Sovyetler dağılıncaya kadar bu bölgede mezhep farklılaşması yok denecek kadar az olmuştur. Kırgızistan bağımsızlığına kavuştuğunda dışarıdan gelen farklı din mensuplarının misyonerlik faaliyetlerine ve İslâm’a bağlı farklı mezhepler ve Müslüman toplumlarda ortaya çıkan dinî-siyasî partilere karşı herhangi bir yasal düzenleme yoktu. Hizbuttahrir gibi siyasî partiler toplumda çok rahat faaliyet yürütüyorlardı. Bağımsızlıktan 14 sene sonra 2005 senesinde Hizbuttahrir’in faaliyetleri resmen yasaklanmıştır.

Kırgızistan’da bağımsızlığın ilk günlerinden itibaren en aktif faaliyet yürüten mezheplerden biri Selefilik adı altında Vehhâbilik akımı olmuştur. Suûdî Arabistan’dan her türlü yolla gelen maddî yardımlar aracılığıyla Vehhâbilik din söylemleri halk arasında etkili olmaya başlamıştır. Ülkenin çeşitli bölgelerine camiler yapıyorlardı ve İslâmî eğitim veren okullara kitap, parasal v.s. yardımlar temin ediyorlardı. Gençleri din eğitimi vermek için Suûdî Arabistan’daki Üniversitelere ve okullara götürüyorlardı. Orada genelde 9-10-12 sene eğitim görüyorlardı. Oradaki okullardan mezun olup ülkemize dönen gençler itikatta tamamen Selefi (Vehhâbî) inancı benimsemiş olarak dönüyorlardı. Aslında bu gidişat toplumdaki mezhep taassubundan dolayı mezhep çatışmasının zeminini oluşturmaktaydı. Çünkü burada mezhep taassubu çok güçlüydü. Burada yaygın olan mezhep Hanefiliktir. Yani aslında itikatta Mâtürîdî, fıkhıta Hanefilik hâkimdir. Hanefilikle Mâtürîdîlik itikadda iç-içe olduğundan hem fıkhıta, hem de itikatta Hanefilik ismi öne çıkmıştır. Bundan dolayı da Mâtürîdîliği çoğu insan bilmez. Son

¹³⁴ Detaylı bilgi için bkz. Acimamatov, Zaylabidin, “Türkler’in İslamlaşma Sürecinde İslam Mezheplerinin Rolü”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

dokuz senedir Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Kırgızistan'ın Güney Bölgesinde (Oş vilayeti, Oş şehri, Celalabad vilayeti, Batken vilayetinden toplam 60 imam) düzenlenen bir aylık imamlar kursunda bu hususlar bilimsel üslupla öğretilmektedir. Toplumda daha çok fikhî konular gündeme getirildiği için Suûdî Arabistan'dan mezun olanlar genelde fıkhîta Hanefiliğe önem veriyorlar, itikadî konularda ise Selefiliği öne çıkarıyorlar. Meselâ bundan önceki Kırgızistan Müftüsü (Diyanet İşleri Başkanı) Suûdî Arabistan'da dokuz sene eğitim görmüş olan Çubak acı Calilov, 2011 yılının Ramazan bayram gününün ancak hilali çıplak gözle görmeye belli olacağını söylemiş ve daha önce belirlenen gündemden bir gün önce bayram yapılmıştır. Çubak acı Calilov bayramdan bir gün önce akşam 23:30 da KTR devlet kanalından çıkarak ertesi gün bayram olacağını söylemiştir. Bu bildiriye vatandaşlarımızın hepsi duymamıştı. Bundan dolayı o gün insanların bir kısmı bayram yaptılar, bir kısmı da oruç tuttular bayramdan haberleri olmadan. Bazı insanlar duysa bile Müftünün bildirisini kabul etmeyerek oruç tutmaya devam etmiş ve bir gün sonra bayram yapmışlardır. Bazı köylerde bir sokaktaki insanlar bayram yaparken, diğer sokaktakiler ise oruç tutmuşlardı. Meselâ Nookat ilçesine bağlı bazı köylerde bu tür olaylar yaşanmıştır.

Şimdi de kendi tecrübelerimden toplumumuzdaki Vehhâbî öğretilerine ait bazı durumlardan bahsetmek istiyorum. Ülkemizde «Assalam» isimli vakıf aracılığıyla Selefî faaliyetleri yürütülmektedir. Meselâ, artık çok yaygın hale gelen 'İslâm Nuru' isimli aylık dinî gazete Selefiliği destekleyen makaleleriyle toplumu yönlendirmektedir. 2005 Yılı Eylül 5. Sayısında "*Sufizm cana Vahabîlik (Tasavvuf ve Vehhâbîlik)*"¹³⁵ konusunda (müellifin sadece isim ve soyadının baş harfleri yazılmış) tasavvufu bid'at olarak gören eleştirel üslupla bir makale yayınlanmıştı. "*Vehhâbîlik nedir?*"¹³⁶ konulu kısa bir makale yazarak o gazeteye cevap olarak göndermiştim (Makalelerin müellifi aynı zamanda o gazetenin editörüydü). Fakat gazete editörü benim makalemin bazı cümlelerini çıkarıp, istediği şekle dönüştürerek kendisi de bana cevap yazıp makaleyi diyalog şeklinde ilk sayfasında yayınlamıştı. Toplumun tepkisini çekmemek için yazar hem Hanefî olduğunu söylüyor, hem de Selefiliği açık bir şekilde savunuyor. Editör bana cevap olarak yazdığı makalesinde

¹³⁵ III.A.X, "Ислам Нуру", Аylık Газете, № 5 (8) (2005) Haziran, s. 3.

¹³⁶ "Ислам Нуру", Аylık Газете, № 10, (2005) Eylül, s. 1, 4-5.

Selefliğin hep kötü gösterildiğini, daha çok Türkler tarafından Selefliğe karşı yanlış bilgiler yazıldığını ifade etmiş ve Türkiyeli Sıddık Gümüş tarafından kaleme alınmış *İngiliz Casusunun İtirafı* kitabındaki anlatılanları örnek olarak göstermiştir. O kitap hem Rusça'ya (*Признание английского шпиона*), hem de Kırgızca'ya (*Вахабизм эмне*)¹³⁷ çevrilmiştir. Fakat bu kitap bilimsel yöntemden ziyade, daha çok duygusal üslupla yazılmış bir kitaptır. Selefler bu kitabı örnek göstererek kendilerini savunuyorlar. Bu olaydan hemen sonra tekrar bir yazı yazıp aynı gazeteye gönderdim, fakat yayınlamadılar. Başka resmî gazetelere verdim, ama onlar da böyle dinî konularda makale yayınlamayız dediler. Kırgızistan Müslüman Başkanlığına (Müftülük) ait İslâm Medeniyeti gazetesine gönderdim. Bu gazetenin her bir sayısı bizzat Kırgızistan Müftüsünün onayıyla çıktığı için Müftü (o zamanki Müftü rahmetli Muratalı acı Cumanov) böyle bir makalenin Müftüyata zararı dokunacağından endişe ederek kabul etmedi. Böylece hazırladığım yazıyı hiç bir gazetede yayınlamadım. O dönemlerde Selefi dediğimiz yerli Müslümanların oluşturduğu grup Kırgızistan Müftüsünü çok sert bir şekilde eleştiren bir kaç yazı yayımlamışlardı. Aynı gazetenin Eylül sayısında Muhammed bin Abdülvehhab'ın “Уч негизги маселе (Üç Temel Konu)” ve “Şeyh İbn Teymiyye” başlıklı makaleler yayımlanmıştı.¹³⁸

2011 Senesi Eylül ayında Oş Vilayet Müftülüğü kendi vilayetine bağlı imamlar için bir haftalık imamlar kursu düzenledi ve müftü benim de gelip ders vermemi istedi. Vakit çok dar olduğu için daha çok güncel konuları anlattım. Selefliğin tarihî süreci ve fikirlerine biraz ağırlık verdim. Konuyu mümkün olduğu kadar objektif tarzla anlatmaya çalıştım. Ders sonunda imamların arasından birisi kalktı ve şunları söyledi: “Ben de sizin gibi bilim adamıyım. Dediklerinize katılmıyorum. Selefliği bid'at ve terör fırkası olarak nitelediniz. Aslında bütün Sahabeler, tabiûnlar Selefidir. Hattâ İmam Azam gibi ilk dönem büyük İslâm âlimlerinin hepsi Selefidir. Selefi demek İslâm'dır. Selefliğe hakaret ederek İslâm'a hakaret ediyorsunuz. Siz hep Türkçe kitapları okumuşsunuz ve onların dediklerini söylüyorsunuz.” dedi. Ben de ona şu cevabı verdim: “Öncelikle bilim adamı iseniz ilim dille ölçülmez. İlim objektiftir. Bütün dillerde ilim aynıdır. İster Arapça, Türkçe, Rusça,

¹³⁷ Kırgızcaya çeviren Cusup acı Moldo Sultan uulu, Oş 2009.

¹³⁸ Bkz: “Ислам Нуру”, s. 6-5.

İngilizce v.s. olsun. Ben Selefiliği ne kötiledim, ne de övdüm. Seleflik ne ise onu mümkün olduğu kadar tarafsız bir şekilde anlatmaya çalıştım. Selefiliği ne bid'at, ne de terör olarak niteledim. Buna buradakilerin hepsi şahittir. (Bunu söyleyince imamların hepsi "doğru, öyle bir şey söylemedi" diye hepsi toplu halde söylediler.) Eğer siz selefiliği destekliyorsanız, ona bir şey demem. O sizin kendi iradenizdir. Sizin tarif ettiğiniz Seleflik hem objektif, hem de bilimsel değildir. Çünkü Selef kavramının bir kelime anlamı vardır, bir de terim anlamı vardır. Kelime anlamında ilk dönem Müslümanları, âlimleri söyleyebiliriz. Fakat terim anlamıyla ilk dönem bütün Müslümanları ve ilk dönem bütün âlimleri Selefî olarak isimlendirmemiz tarihî kayıtlara uymaz. Meselâ, siz İmam-ı Azam'ı Selefîdir diyorsunuz. Selef kavramının kelime anlamında söyleyebiliriz. Fakat bizim burada bahsettiğimiz h. III. asırdan itibaren teşekkül eden Selefî farklılaşması ile onun hiç bir alakası yoktur. O bakımdan buna dikkat etmelisiniz." deyince ondan bir ses çıkmadı ve böylece dersi tamamladık. Ders bitince de imamlar pek çok soru yönelttiler ve bu kursu düzenleyenlerin Selefîler olduğunu şimdi anladıklarını ifade ederek benim dersimden çok memnun kaldıklarını dile getirdiler. Benim bu imamlar kursunun esas düzenleyicilerinin Kuveytli Araplar olduğundan hiç haberim yoktu. Oş Vilayet Müftülüğü'nün düzenlediğini biliyordum. Oysa onlar Müftülüğün adını kullanarak imamlar kursu düzenliyorlarmış. Aynı kursu Kırgızistan'ın kuzeyinde de yapmışlar.

Bundan başka bir de 'Bütün Dünya Gençler Birliği' (Kırgızcası Bütkül Düynölük Çaştar Asossiyassası) teşkilâtının Kırgızistan'da da bir şubesi bulunmaktadır. Bunlar da Kırgızistan'da çok aktif bir şekilde faaliyet yürütmektedirler. Kırgızistan'ın çeşitli bölgelerinde cami yapıyorlar, din eğitimi veren medreselere maddî yardımda bulunuyorlar. Ama faaliyetlerini misyonerler gibi gizli yapıyorlar. Yani yaptıkları faaliyetleri sadece sosyal bir yardım olarak tanıtmaya çalışıyorlar.

Oş şehrinde Rabitâtü't-Teavuni'l-İslâmî el-Alemî (Uluslararası İslâm Dayanışma Birliği (Kırgızcası: "Эл аралык ислам кызматташтык борбору")) adında bir kurum vardır. Bu kurumun başkanı da Sovyetler Dönemindeki Kırgızistan Müftüsü Sadıkcın Kamalov'dur. Toplumda otoritesi olan bir kişidir. Eskiden onun Vehhâbî olduğu söylentileri dile getirilmişti. Bir kere yerli Oş TV kanalında canlı programda sunucu "Sizin Vehhâbî ol-

duğunuzu söyleyenler var. Buna ne cevap verirsiniz?” diye soru yönelttiğinde, önce gülümseyerek şöyle cevap vermişti: “Aslında Vehhâbî diye bir şey yoktur. Bunları şeyleri sadece bazı insanları itham için söylüyorlar.” Oş’taki Uluslararası İslâm Dayanışma Birliği bir kere Müftiyata bağlı değildir. Kiminle iş yaptığı da açık değildir. Sadıkcın Kamalov’un odasında çok sayıda Arapça kitaplar bulunmaktadır. 2010 senesinde orası yan binalarla birlikte yandığı için şehir Müftülüğü oradaki kitapları kendi binasına götürmüş (şehir Müftüsü bir küçük kamyon dolu kitap olduğunu söyledi) ve şu anda da oranın deposunda bulunmaktadır. 1962 Senesinde Mekke’de devlete bağlı olarak kurulan Rabıtu’l-Alemî’l-İslâmiyye (Dünya İslâm Birliği) ile Oş şehrindeki Rabıtu’t-Teavuni’l-İslâmî el-Alemî (Uluslararası İslâm Dayanışma Birliği) isim olarak benzerlik arz ettiğinden bağlantısı olabilir diye düşünüyoruz. Orası şu anda tamir ediliyor ve tekrar açılmak üzeredir.

Nookat ilçesi ile Kızıl-Kıya şehrinin sınırında çevresi bir metre yüksekliğinde tuğlayla yapılmış bir kabir bulunmaktadır. Etrafında ev yoktur. Bu kabir büyük caddenin hemen kenarındadır. Oradan geçen herkes mutlaka dua ederek geçer. O kabrin kime ait olduğu tam olarak belli değildir. Halk arasında bir menkıbe konuşulur. Anlatılan menkıbeye göre eskiden oradan gelini götürürlerken dağ göçmüş ve o insanlar dağın altında kalmış. Kabir o gelinin mezarı olarak bilinir. O bakımdan orayı “Gelin bastı” olarak da isimlendirirler. Bu yılın (2013) Nisan ayında geceleyin o kabrin çevresindeki duvarı birileri parçalamış. Bunu kimin yaptığı bilinmiyor. Çok senedir ona kimse dokunmuyordu bile. Yerli halk orayı kutsal bildikleri için bunu yapması mümkün değildir. Buna ek olarak bu yere 30 km uzaklıktaki Kadamcay İlçesine bağlı yerde de insanlar gidip (Genelde gözünden rahatsız olanlar ve diğer hastalıklara uğrayanlar şifa umuduyla giderler) ziyaret ettiği bir türbe vardır. O türbenin içinde ve çevresinde bulunan soba v.b. şeyleri birileri geceleyin parçalamışlardır. Bunu kimin yaptığı bilinmiyor.

İnsanların gidip ziyaret ettikleri çok eskilere dayanan bu türbeler daha önce kimsenin zarar vermediği bir gerçektir. İki türbenin peş peşe tahrip edilmesi sıradan bir olay değildir. Yerli halkın bunu yapması mümkün görünmüyor. Çünkü halkın inancına göre orası kutsal bir yerdir. Bunu farklı inanca sahip insanların yaptığı ortadadır. Türbe yıkma olayları daha çok Vehhâbî tarihinde görülen bir olgudur. O bakımdan bunu Vehhâbî/Selefi

inancını benimseyen insanların yaptığı daha muhtemel görülmektedir. Tebliği cemaati üyeleri son zamanlarda Kırgızistan'ın değişik bölgelerinde davet işlerini yürütmek için köylere kadar gittiklerinden yerli ahali onların aşırılıkları yaptığını düşünmektedir.

2012 Yılında 24 Ekimde Ceyşü'l-Mehdî, Cündü'l-Hilafet, Ensarullah ve Tekfir ve'l-Hicre grupları hakkında Bişkek Birinci Mayıs Mahkemesi terör grubu olarak karar çıkardı.¹³⁹

2009 Senesinde Tacikistan ve Kazakistan'da ise Yüksek Mahkeme tarafından Seleflere yasak kararı çıkartıldı.

Kırgızistan'daki "Azattık" radyosuna kendisinin Selefî olduğunu belirten ismini vermeden röportaj veren Bişkek'te oturan bir vatandaşın Selefler hakkındaki sözlerini aynen tercüme ediyorum: "Önceki dönemdeki kalbi temiz insanlar anlamındadır. Onlar da Hz. Peygamber, Sahabe, tabiün, etbau't-tabîndir. Tabiînler Sahabelerin ideolojisini takip edenlerdir. Etbau't-tabîün ise Sahabeleri takip edenleri takip edenlerdir. Peygamberimiz şöyle demiştir: "Üç devir en iyi devirdir. Birincisi benim ve Sahabelerimin devri. İkincisi, Sahabelerimin yolunu takip edenler. Üçüncüsü, Sahabelerin yolunu takip edenlerin yolunu takip edenlerin devri. Şimdi Selefin anlamına gelecek olursak, bu İslâm'ın gerçek kaynağı ve ideolojisidir. Aslında Selef diye bir kavram yoktur. Ben kendimi Selefiyim diye ifade etmem. Fakat ben Selefî ideolojisini kabul ediyorum. Hangi Selef dersiniz? İlk dönemdeki kalbi temiz insanların. İslâm'ın temeli odur. O zaman ben kimim? Ben Müslümanım."¹⁴⁰

Selefliğin Kırgız toplumundaki etkisi her gün artmaktadır. Selefliğin en önemli temellerinden biri de, bilindiği gibi, akli reddetmesidir. Bu anlayış toplumumuzda yaygınlaşmaktadır. Altı ay önce (Aralık 2012) Kırgızistan Müftülüğüne bağlı İslâm Üniversitesi Rektör yardımcısının vaazını dinlerken "Akla güvenmeyin, akıl bizi her zaman yanıltır" sözleri dikkatimi çekti. Aynı ifadeleri bazı İl Müftüleri de camideki vaazlarında ve televizyon yayınlarında kullanıyorlar.(Aslında onlar bunun Selefî anlayışı olduğunun farkında değil-

¹³⁹http://www.azattyk.org/content/kyrgyzstan_security_religion_terrorism/24761201.html, erişim tarihi: 24.01.2014

¹⁴⁰ http://www.presskg.com/islam/11/0225_10.htm, erişim tarihi: 24.01.2014

ler). Tebliğ cemaati mensupları da sık sık aynı cümleleri söyleyerek halk arasında tebliğ faaliyetini sürdürmektedirler.

Daha önce de dile getirdiğimiz gibi çok eskilerden beri buralarda yaygın olan mezhep itikatta Mâtürîdîlik, fıkhıta Hanefîliktir. O bakımdan Vehhâbîlik gibi dışarıdan gelen farklı mezheplere ihtiyaç duyulmamaktadır. Zaten insanlar farklı mezhep anlayışlarıyla karşılaştıklarında tepki veriyorlar. Son zamanlarda devlet tarafından da bu konu sık sık dile getiriliyor. Meselâ, geçen ay Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambaev halka yönelik konuşmasında şöyle demiştir: “Bizim eskiden beri bağlı olduğumuz mezhep Hanefîliktir. Bu bakımdan Hanefîliği insanlarımızı iyi öğretmemiz lazım.” Valiliklerde de mezhep konusunda seminer, konferanslar sık sık düzenleniyor ve Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyeleri sunucu olarak davet ediliyor. Bu bağlamda şu anda Kırgızistan Parlamentosunda milletvekilleri ortaokul, lise programına din dersi koyma projesi üzerinde çalışmaktadırlar.

Sonuç:

İster erken dönem İslâm tasavvurunu korumayı hedeflesin, isterse mezhep/ekolleşmiş (“Eseriyye, Ehl-i hadis veya “Ehl-i Sünneti Hassa) olsun Selefîlik ile günümüz yeni Selefîlik öğretisinin arasında irtibat yoktur. Yeni Selefîlik denilen bu ideolojik yapılanma Selef-i Salihîn’in yani “Sahabe ve tabiûn” ile değil; Vehhâbîlik ile özdeş bir ideoloji şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Gerek yöntem gerek üslup ve ortaya konulan sonuçlar açısından Neo Selefî söylem, günümüz İslâm dünyasında birçok sorunlar ortaya çıkarmaktadır ve İslâm fobya anlayışının gerekli bir öteki konumunu oluşturmaktadır. Yemen, Mısır, Suriye ve İç Asya’da olanlar, neo selefî üslubun aslında Müslümanların dünya hayatında refah ve huzuru sağlamak yerine, bireysel ve ailevî yaşantılarını otoriter ve totaliter bir yapıya dönüştürmektedir. Selefî üslubun olduğu yerde önce metafizik gerilim, ardından fiziksel gerilim ve çatışmalar çıkmakta, bölge Müslümanlarının zaten az olan huzur ve refahı bu sefer de din adına iyice azalmaktadır. Kanaatimiz, stratejik açıdan önemli noktalarda, ekonomi politik hususlarda küresel güçler ve onların yerli temsilcilerinin istekleri doğrultusunda “istikrarsızlaştırma” politikasının araçla-

rıdır. Mısır'da Sünnî bir yapılanma olan İhvanü'l-Müslimin adayı ülke tarihinde ilk defa demokratik seçimlerle işbaşına geliyor, bir yıl sonra askeri darbe ile görevinden alınıyor. Selefi nur partisi bu darbeye destek veriyor, Suûdî Arabistan ve körfez ülkeleri darbeyi onaylıyor ve önemli para yardımı yapıyor. Aynı yönetimler, Suriye de kendilerini ehli bid'at ve hatta ehli küfür olarak gördükleri Şi'î/Nusayrî yönetime karşı silahlı grupları destekliyor ve buradaki hedefinin tamamen İslâm için olduğunu söylüyor. Türkiye'nin konumu Mısır'da Suûdî Arabistan ile muhalif, Suriye'de ortak hareket noktası oluyor. Türkiye'nin laik ve demokratik yapısı, her iki ülkede de yapılan uygulamaların doğru olmadığı yönünde karar almasına sebep olabiliyor! Ama dinî meşruiyetlerle politika oluşturan Suûdî Arabistan ile aynı yerde olunca, Mısır'da etkisi ne oluyor, sorusu da gündeme geliyor. Öyle gözüküyor ki, İbn Haldun'un vurguladığı gibi, din ve dini yapılanmalar, siyasî yapıların meşruiyet aracı olmaktan kurtulamıyor. Bu nedenle bizim felsefi üslubumuzu korumamız ve Şi'î-Sünnîlik kutuplaşmasından uzak durmamız gerekiyor. Çünkü Türk ve İslâm âleminde bir tek Türkiye, bütün aksamalarına rağmen laik ve demokratik yapıya sahiptir, bu açıdan hiçbir şekilde mezhep çatışmalarına taraftar olmamalıdır. Bu bağlamda, Türkiye, Şi'î öğretilerden tamamen farklı olduğunu vurgulamak için Anadolu Aleviliği ve Sünnîlik arasındaki gerilimi gidermek adına yeni çatışma alanları (Cami ve cemevi aynı yerde) oluşturmaktan da vazgeçilmelidir. Türkiye'de yaşanan ve yeneden yaşanması istenen gerilim, Ahmet Yesevî'nin aslında bir alevî olduğu tezi ile bu sorunu hiç yaşamamış İç Asya'daki kardeş ve akraba topluluklara taşınma çabalarından da vazgeçilmelidir.

İslâm âleminde dinî ilimler ile felsefi ilimleri harmanlayarak, bireysel, toplumsal değişim ve dönüşümü araştırıp, öğrenip öğretmeyi hedefleyen İlahiyat Fakülteleri tek örnek modeldir, son YÖK müdahalesi ile selefi öğretinin bir tezahürü olarak ortaya çıkmış olması önemli riskleri taşıyordu. Felsefi üslup ile selefi üslup arasındaki fark müfredat tartışmalarında ortaya çıktı, YÖK bu yanlış kararından vazgeçti; ama Türkiye açısından selefi yol ve yöntemin baskın olma riski hala devam ediyor.

İç Asya ve özellikle Kırgızistan için söyleyecek olursak, selefi yöntemi benimseyen gruplar gittikçe etkinliğini artırmaktadır. Ama etkinlik, insanların bireysel ve kolektif hayatlarına refah ve huzur olarak yansımamakta, me-

tafizik gerilim, fiziksel çatışmalara dönüşmektedir. Türkçe konuşan akraba toplulukların kurduğu devletler, dil, din/mezhep ve ırk birlikteliğinin ortaya çıkardığı kültürel dokunun örneği olarak Türkiye Cumhuriyetinin laik ve sosyal hukuk yapısını görüyorlar, dini kurumlar açısından da ortaklaşa hareket artıyordu. Son ilahiyat üzerindeki çabalar bu hususu da sekteye uğratacak konumda olduğu açıktır. Nitekim Diyanet İşleri Başkanı ülke içi ve dışında bu riskin teorik ve pratik boyutlarını gördüğü için olsa gerek, açık ve net bir şekilde felsefesiz bir ilahiyat eğitimi ol(a)mayacağını kamuoyuna açıklamıştır.

Felsefi üslubun eleştirel, rasyonel ve tutarlılık açısından dinî verileri, dini kültürü okuyup, tikel değerleri evrensel değerler ışığında yorumlayıp, günümüzün sorunlarına olası çözüm üretmede alternatifleri çoğaltmasının önemi son tartışmalarda iyice ortaya çıktı.